

Múltunkból

A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama

2. rész (1969–2014)*

POGÁNY György

A Könyvtári Figyelő harmadik korszaka: a szakmai innováció kiteljesítője (1969–1990)

1969-ben kezdődött a harmadik korszak, a folyóirat hosszú történetének minden jel szerint legjelentősebb korszaka. 1968-tól a hazai gazdasági életben reformok kezdődtek „*új gazdasági mechanizmus*” néven. A gazdasági reformokat ugyan nem követték a politikai intézményrendszerben hasonló intézkedések, a szellemi életben azonban kétségtelen pezsgés kezdődött. A könyvtár- és információügy is megkísérelte a területen várhatóan bekövetkező változásokat számba venni, még 1967-ben a Figyelő is a kérdésnek szentelte a 3. szám több írását. A számot bevezető szerkesztőségi közlemény le-

szögezte, hogy az elmúlt hónapokban különböző testületekben viták zajlanak a népgazdaság átfogó információs rendszerének kialakításáról, amelyek érintik a könyvtári, dokumentációs munka szerepét is. Az országos tájékoztató rendszer kialakítása új feladatokat jelent a könyvtáraknak, ugyanakkor új lehetőségeket is teremthet a könyvtárak további fejlődésében.⁴⁷ Csúry István megállapította, úgy kell tekinteni a gazdasági mechanizmus reformjára, mint ami szükségleteivel és inspiráló hatásával meggyorsítja a könyvtárügyi reformok érlelődését.⁴⁸ Az átalakulás egyik kiváltó oka az „*információs válság címszó alatt összefoglalt funkcionális zavarok*” voltak.⁴⁹ Meglátása szerint az információs igények arányainak átrendeződése kezdődött el a visszakereső tájékoztatás javára és

* A tanulmány első része lapunk 2014. 3. számában olvasható. (A szerk.)

az aktív tájékoztatás egyes típusainak kárára. Az új gazdasági mechanizmus okozta gazdasági változásokkal összhangban kell alakulniuk a könyvtári és dokumentációs intézményeknek is, és „*olyan információs rendszer körvonalai rajzolódnak ki előttünk, amelynek mind szervezete, mind funkciói mozgékonyan igazodnak a primer tevékenységekhez*”.⁵⁰ A változásoknak ki kell terjedniük a felügyeleti szervek irányítására és a szakfelügyeletre, a jogok egy részét az intézményekre kell ruházni. A könyvtáraknak a gazdaságosság, a rentabilitás és a szükségletekre termelés jegyében kell munkájukat megszervezni. Csűry a szak-, illetve felsőoktatási könyvtárak szempontjából foglalkozott a kérdéssel, az írásához hozzászóló *Wallehsausen Gyula*⁵¹ az információs rendszer egészéről írt, melyből „*nem szabad kimaradniuk a közművelődési könyvtáraknak sem*”.⁵² A közművelődési könyvtárak munkájában is központi helyre kell kerülni a tájékoztatásnak, ehhez fokozott könyvtárpropaganda szükséges, hiszen a társadalom a könyvtárban sokszor még ma is csak „*könyvkölcsönző üzemet*” és nem olyan intézményt lát, ahonnan tájékoztatást kaphat.⁵³ A Csűry István, illetve *Wallehsausen Gyula* által 1967-ben megfogalmazott elvi szempontok határozták meg a Figyelő szerkesztési gyakorlatát a következő korszakban.

A Könyvtári Figyelő tartalmi átalakulása 1969-ben kezdődött. Az év során négy szám jelent meg (a 2–3. összevontan készült) A4-es formátumban. Az 1. számban volt olvasható a Figyelő történetében első alkalommal a szerkesztőbizottság névsora: *Arató Attila, Arató Ferenc, Barabási Rezső* – ő volt a folyóirat főszerkesztője is –, *Bóday Pál, Dobos Piroška, Domanovszky Ákos, Gallai Ervin, Héberger Károly, Kertész Gyula, Kovács Máté, Láng Imre, Lévai Tamásné, N. Rácz Aranka, Rejtő István, Sebestyén Géza* és *Somkuti Gabriella*, a lap szerkesztője voltak a grémium tagjai. A testületnek 1971-ben lett tagja *Horváth Tibor*. A programadó írást Barabási Rezső jegyezte.⁵⁴ Az írás utalt arra, hogy a megújult Figyelő megpróbál mindent megtartani a korábbi évfolyamok előremutató gyakorlatából, ugyanakkor igyekszik lépest tartani a szakma fejlődé-

sével, a könyvtárosokat megkísérli tájékoztatni a hazai és külföldi törekvésekről, kísérletekről, újdonságokról. Kifejtette, hogy „*egy érezhető hiányt is szeretne pótolni: a hazai jelentősebb könyvtári dokumentumokat szeretné olvasói elé tárni, részben tájékoztatás, részben azonban az okos polémia, a vita kiszélesítése, a döntések demokratikusabb előkészítése érdekében*.”⁵⁵ A beköszöntő utalt a szerkesztőbizottság szerepére, kitért az OKDT közreműködésére és megindokolta a formátum változását azzal, hogy a lap előállítására, a terjedelem kihasználására így gazdaságosabb. A formai változások közé tartozott a 4. számtól bevezetett gyakorlat, a szerzők betűrendes felsorolása (munkahelyük megnevezésével együtt) *E számunk munkatársai* cím alatt. A folyóirat 500 példányban készült, számonként újrainduló lapszámozással. Rovatok még nem voltak, hacsak nem tekintjük annak az *OKDT hírei* és a *Külföldi hírek* elnevezéseket.

A Figyelő 1969-es átalakítása a gyakorlatban bevált, csupán a 70-es évek közepén mutatkoztak gondok; ismét összevont számok jelentek meg, és szükségessé vált a napi szerkesztési gyakorlat módosítása.

A szerkesztőség és a KMK a könyvtári reformok, a nevelő könyvtár eszméje helyett a sokoldalú tájékoztatást és szabad hozzáférést nyújtó könyvtári rendszer elkötelezett hívei voltak, és ez a szellemiség tükröződött a folyóirat cikkeinek túlnyomó többségében.⁵⁶ Ez az elkötelezettséget tükröző, nagy jelentőségű írás jelent meg az újjáalakult folyóirat első számában, mintegy jelképezve a következő időszak szerkesztési törekvéseit. *A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése* c. tanulmány megszületésének és publikálásának körülményeit az alábbiakban lehet röviden összefoglalni. Még 1968-ban készült *Sallai István* előterjesztése az OKDT Békéscsabán tartandó ülésére.⁵⁷ A mindössze húsz példányban készült anyag roppant nagy vihart kavart, a könyvtárügy konzervatív, a régi népkönyvtári felfogást képviselői csaptak össze a korszerű könyvtári törekvések, a public library híveivel.⁵⁸ *Sallai* előzetesen ígéretet kapott, hogy írása lesz az *Országos Népművelési Konferencia* vitaanyaga. A viharos OKDT ülés után más

döntés született, a résztanulmányokból N. Rác Aranka szerkesztett egységes szöveget, amelyből Sallai István, Kovács Máté és Futala Tibor készítette végül el a „hivatalos”, az 1970-es Országos Népművelési Konferencia közművelődési könyvtárügyi előterjesztését, és ez a változat jelent meg a Figyelőben.⁵⁹ Ez a dokumentum lett az alapja a *III. Országos Könyvtárügyi Konferencia Könyvtár és művelődés* című vitaanyagának, gondolatai és egyes felvetései megjelentek az 1972-es *Szakmai irányelvekben* is.⁶⁰

A következő évfolyamban már szabályos rovatbeosztással jelent meg a lap, *Krónika, Tájékoztató, Szemle* lett az állandó rovatok neve, illetve átmenetileg, 1970-ben minden számban helyet kapott a *Lenin-centenárium* elnevezésű alkalmi rovat. A *Krónikában* hivatalos dokumentumok, munkatervék, konferenciákról beszámoló írások kaptak helyet, a *Tájékoztatóban* eredeti cikkek, tanulmányok jelentek meg hazai vagy külföldi szerzőktől, a *Szemle* rovatban pedig ismertetések láttak napvilágot. Alkalmi rovat volt a *Fórum* (ebben vitacikkek sorakoztak), *A tudománypolitika és a könyvtárak*, amely az MSZMP KB tudománypolitikai irányelveivel foglalkozott, a *Könyvtári kutatómunka* elnevezésűben pedig a könyvtárakban folyó kutatómunka ismertetését olvashatták az érdeklődők. Az év során a *Tartalomjegyzék* is gazdagodott *Névmutatóval*, ezzel könnyebben használhatóvá vált az index. 1971-ben módosult a szerkesztőbizottság összetétele, Somkuti Gabriella helyett *B. Nagy Ernő* vette át a szerkesztői posztot. Mind a négy számban dominált a *III. Országos Könyvtárügyi Konferencia*, közreadták a tanácskozás téziseit és a vitát (1. szám), a 2. számban három referátum cikké átdolgozott változata jelent meg, a 3. számban a konferencia ajánlásai kaptak helyet, a 4. számban pedig egy áttekintő, értékelő írás, illetve a tanácskozással foglalkozó írások bibliográfiája látott napvilágot.

1972-ben a 18. évfolyamban ismét változott a formátum, a lap visszatért a korábbi A5-ös méretre. A 4. számtól kezdődően emelkedett a példányszám, immár 600 példányban jelent meg évi 6 számban, több mint 50 ív terjedelemben. Az év során elhunyt Barabási Rezső főszerkesztő,

ezért az 5. számtól Sebestyén Géza vette át ezt a beosztást, és elhunyt Kovács Máté is, a szerkesztőbizottság tagja. A grémium új tagokkal bővült: *Kövendi Dénessel, Ruzsás Lajosnéval* és *Szurmay Ernővel*. Az 5. számtól két szerkesztője volt a lapnak, *B. Nagy Ernő* és *Kövendi Dénes* neve mellett is olvasható a megjelölés. Mivel *B. Nagy Ernő* a Könyvtári Osztály, *Kövendi Dénes* viszont a KMK munkatársa volt, megbízásával erősödött a KMK súlya, szerepe.

Az 1972-es évfolyamot két kérdéskör határozta meg. A *III. Országos Könyvtárügyi Konferencia* ajánlásai között szerepelt az új, átfogó könyvtári jogszabály, törvény kidolgozása. Az előkészítő munka során *Papp István* rendszerezte a törvényben tárgyalandó kérdések körét,⁶¹ illetve az év során több szemletanulmány mutatta be a külföldi országok könyvtárügyi jogszabályait. A másik kérdés az IFLA 1972. évi budapesti kongresszusa volt, a jeles eseménnyel foglalkozott a Figyelő 6. száma (tömörítvények, referátumok formájában publikálta, illetve ismertette a folyóirat a tanácskozás történéseit). A magyar előadásokat nem közölték, az indoklás szerint „*kartársaink igen szép számmal szerepeltek a kongresszuson, de mint házigazdák – a dolog természete szerint – elsősorban külföldi kollegáikat igyekeztek tájékoztatni a magyar könyvtárügy egy-egy szektoráról, problémájáról. Reméljük azonban, hogy az ebből az alkalomból rendszerezett, kiértelt gondolataik – előadásuk közvetlen visszhangjának s a hasonló tárgyú külföldi referátumoknak az ösztönzéseivel gazdagodva – alapul szolgálnak majd nem egy eredeti tanulmány írásához lapunk következő számai számára.*”⁶²

A 19. évfolyam 4. számától *Kövendi Dénes* helyett *Vajda Kornél* lett *B. Nagy Ernő* mellett a másik szerkesztő, és a szerkesztőbizottság tagjaként dolgozott *Zirc Péter* is. További változás volt, hogy ettől kezdve a főszerkesztő Sebestyén Géza és a két szerkesztő nem volt tagja a szerkesztőbizottságnak. Az év során folytatódott az előző évi budapesti IFLA-kongresszus anyagának közreadása, és több írás foglalkozott a hazai könyvtárügy problémáival. Ezek az írások a készülő új törvény előkészítését szolgálták.⁶³ Figyelemre méltó közleményt publikált *Kamarás*

István, aki az olvasáskutatás hazai helyzetéről adott áttekintést,⁶⁴ és több írás foglalkozott az átalakuló képzéssel. A folyóiratban publikált írásoknak több mint a fele a hazai könyvtári élettel foglalkozott, az év során 103 közlemény jelent meg a Figyelő hasábjain. 18 ismertetést közölt a lap: 15 hazai kiadványt, 3 pedig külföldi munkát ismertetett. A 85 cikk közül 52 írás foglalkozott itthoni problémákkal, és 33 közlemény témája volt a külföldi könyvtárgy.

A Figyelő ezekben az években a maga elé tűzött célokat jó színvonalon, kiegyensúlyozottan teljesítette. A szakma egyetértésével találkozott a szerkesztési gyakorlat, talán ezt bizonyítja, hogy 1974-ben a 4. számtól az addigi 600 helyett 700-ra nőtt a nyomtatott példányok száma. Kétségtelenül gyengíti ezt a hipotézist, hogy az 1975. 1. szám ismét csak 500 példányban készült, s a következő számokban már nem szerepelt a példányszám. Az éves előfizetési díj 90 Ft volt. Az 1974-es évfolyamban a hazai és a külföldi közlemények aránya megfordult. Az ismertetéseknél folytatódott a hazai fölény, az évben közölt 118 közlemény közül 28 recenzió volt, közülük 24 itthoni, 4 külföldi munkát ismertetett. A 90 cikk közül azonban 41 foglalkozott magyar, 49 pedig külföldi szakkérdéssel. Egy korábban meglehetősen mellőzött téma, a határon túli magyarság könyvtári ellátottsága is megjelent a lapban, a romániai *Könyvtári Szemle* egyik cikkét rövidített formában közölték.⁶⁵ Az év folyamán a Figyelő egyik szerkesztőjének, Vajda Kornélnak a helyét *Szinainé László Zsuzsa* vette át.⁶⁶

1975-ben fontos állomásához érkezett a Figyelő. A szerkesztőség annotációval kiegészítve három nyelven, angolul, németül és oroszul is közzétette a folyóirat tartalomjegyzékét. Valójában a korábbi években követett gyakorlat kiterjesztéséről volt szó, ugyanis a lapból mintegy 100 példány csereanyagként külföldre került, és a példányokba betették idegen nyelvű betétként a közlemények címfordítását és az önálló írások rövid ismertetését.⁶⁷ Az év során 117 közlemény jelent meg (89 cikk és 28 recenzió), folytatódott az önálló írások között a külföldi kérdésekkel foglalkozók túlsúlya (57-ra 32 hazai cikk esett). Az ismertetéseknél fordított az

arány, 9 külföldi és 19 hazai munkáról közöltek recenziót. Futala Tibor tollából az informatika értelmezéséről jelent meg szemletanulmány,⁶⁸ hat írás foglalkozott a tárgyszavazás, indexelés kérdéseivel, és több cikk tárgyalta a gépesítést. Papp István könyvtárpolitikai kérdést vizsgált a készülő könyvtári törvénnyel összefüggésben.⁶⁹ A tanulmány fontos elvi megállapítása volt, hogy „egységes könyvtári rendszer csak viszonylag fejlett, s egyre fejlődő, korszerűsödő anyagi-technikai bázison fejlődhetik ki. Egy kis túlzással azt is mondhatnám, hogy az egységes könyvtárügy a technikai fejlődés következménye.”⁷⁰ (Ezzel fontos elvi megállapítást tett, hiszen felhívta a figyelmet a könyvtárügyben bekövetkezett technikai átalakulásra és sürgette a nemzetközi trendeknek az itthoni követését.)

1976-ban elhunyt Sebestyén Géza főszerkesztő, tiszttét a 4–5. számtól *Kiss István*, az ELTE tanstékvezetője vette át. Szerkesztőbizottsági tag lett *Gál Andorné, Mohor Jenő* és *Németh Zsófia*, a lapot B. Nagy Ernő és Sz. László Zsuzsa szerkesztette. A folyóirat életében az 1970-es évek közepére sokasodni kezdtek a problémák. 1976-ban és 1977-ben ismét összevont számok jelentek meg, vagyis a lap kéthavi megjelenése illúzióknak bizonyult. A gondokat Papp István a lap státusának kettősségében látta.⁷¹ A Figyelő az 1969-es koncepció szerint az OKDT és a KMK közös lapjaként jelent meg olyan megállapodással, hogy az OKDT gondozza a hazai közleményeket tartalmazó részt, a KMK pedig a dokumentációs rovatokat, és ellátja az összes adminisztrációs és műszaki szerkesztési feladatot. Ennek megfelelően a főszerkesztőt és az OKDT-rész szerkesztőjét másodállásban a Minisztérium bízta meg, az egyéb munkákat a KMK munkatársa látta el. Papp István meggyőző véleménye szerint ez a felállás okozta a zavarokat. Két alapvető problémát jelölt meg: 1) Az olyan jellegű szakfolyóiratnak, mint a Figyelő, tartalmilag szerves egységet kell képeznie, nem lehet másként, csakis egymásra vonatkoztatva szerkeszteni az eredeti és másodlagos közleményeket tartalmazó cikkeket; a megosztott felelősség mind szerkesztéspolitikailag, mind gyakorlatilag zavarokat okozott. 2) A problémák másik oka az

volt, hogy „*hiú ábránd volt azt képzelni, hogy másodállásban vagy mellékállásban elvégezhető a legfontosabb szerkesztési feladatok.*”⁷² Mindezekhez járult az OKDT válsága: a testület valójában nem működött az utóbbi években. Joggal kérdezhetjük, „*miképpen lehet egy olyan testületnek folyóirata, amely minden további nélkül évekre tetszhalálba vonulhat. S egyáltalán: lehet-e 'laptulajdonos' egy olyan testület, amely nem rendelkezik saját költségvetéssel, nincsenek munkáltatói jogai, csupán tanácsadó funkciót tölt be.*”⁷³ E tényezők együttesen vezettek oda, hogy 1977 végén, ha de jure nem is, de facto megváltozott a helyzet a szerkesztőségben. A KMK átvállalta a felelősséget a lap egészségéért, és a főszerkesztő szerepköre lényegében a szerkesztőbizottság elnöklésére szorítkozott. Az írás további részében Papp István a Figyelő profiljával, szerkesztési gyakorlatának átgondolásával foglalkozott. Nem tartott szükségesnek lényeges módosításokat, azt kell megvizsgálni – taglalta –, milyen hatással lesznek a magyar könyvtár- és tájékoztatásügyben bekövetkezett változások, a várható fejlődési irányok a folyóiratra. Indítványozta a szerkesztőségi gyakorlatban a többi szak- és dokumentációs folyóirattal a munkamegosztást, felvetette a „lapszerkesztők tanácsa” nevű grémium megalakítását az egyeztetés, feladatmegosztás szerveként. A Figyelőre szükség van, igényli a szakma, ezt bizonyítja a megjelent példányszámok növekedése: míg 1972-ben ötszáz előfizetőhöz jutott el, 1978-ban nyolcszázra, sőt 1979-ben ezerre emelkedett a példányszám.⁷⁴ Ez a példányszám azután hosszú időre stabilizálódott.

1977-ben jelentkezett a Figyelő szerkesztősége először *tematikus számmal*, amit vendégszerkesztő állított össze. A folyóirat 3–4. számát az olvasáskutatásnak szentelte, és Kamarás István gondozta. Egyfajta tisztelgés volt a viszonylag újonnan intézményesült olvasáskutatás előtt; a tematikus összeállítás közreadását indokolta az eredmények méltánylása mellett a szakma fokozott érdeklődése a kérdés iránt.⁷⁵ A szám szerzői között volt mindenki, aki akkoriban olvasáskutatással foglalkozott: a KMK munkatársai (*Fogarassy Miklós, Havas Katalin, Ka-*

marás István, Katsányi Sándor és Nagy Attila) mellett az ELTE Szociológiai Tanszéke (*Balogh Zoltán*), az Irodalomtudományi Intézet (*Mario D. Fenyő*), a SZOT Központi Iskola (*Gereben Ferenc*), a Szépirodalmi Könyvkiadó (*Gondos Ernő*), a Pszichológiai Intézet (*Halász László*), a Népművelési Intézet (*Józsa Péter*), a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (*Kerekes Pálné*), a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (*Kulcsár Júlia*) kutatói publikálták új eredményeiket.

1978-ban fontos változás történt a folyóirat nyomdai kivitelezésében: megújult a külalakja, új borítót kapott, a szedés sorkizárásos lett, növekedett az illusztrációk száma és a nyomdai előállítás minősége is javult. Az év során B. Nagy Ernőt és Sz. László Zsuzsát a Figyelő szerkesztői posztján *Bárdosi Mária* és *Gerő Zsoltné* váltotta, és az 1978. 6. számtól Kiss István halála miatt egy időre megszűnt a főszerkesztői tisztség. Az 5. szám ismét tematikus lett *Sárdy Péter* vendégszerkesztő gondozásában. Az írások a könyvtárgépesítés kérdéseit elemezték, a szerzők magyar és külföldi szakemberek voltak.

1979-ben folytatódott a tematikus számok közreadása; az 5. számban Fogarassy Miklós és *Lakatos András* vendégszerkesztő a könyvtári statisztikát és a hozzá kapcsolódó elemzési módszereket tárgyaló tanulmányokat jelentetett meg. Ez a szám egyébként újdonságot is hozott, *Vályi Gábornak Pozsgay Imre* kulturális miniszterrel a könyvtárügy aktuális helyzetéről készített interjúját. A folyóirat ekkor ünnepelte 25. évfolyamát, s a jubileum alkalmából Futala Tibor köszöntötte a Figyelőt.⁷⁶ (Az 1979-es évfolyamban komoly vita is zajlott az ISBD-alapú új bibliográfiai leírási szabványok hazai bevezetéséről Csúry István, *Fügedi Péterné, Vajda Erik, Domanovszky Ákos* és *Varga Ildikó* részvételével.)

Ezekben az években indult el egy kormányhatározat alapján az Országos Szakmai Információs Rendszer (OSZIR) kidolgozása. A Figyelő, illetve a szakma is részt vett a kibontakozó szakmai eszmecsereben: a lapban számos írás látott napvilágot a kérdéstről, illetve a különböző diszciplínák tájékoztatási rendszeréről.⁷⁷ Az OSZIR-ral

kapcsolatos írások mellett a könyvtárosképzés helyzete is megvitatásra került a folyóiratban: az 1980. 2. szám Vályi Gábor vendégszerkesztésében az utánpótlás kérdését taglalta. (A téma aktualitását az adta, hogy az egyetemi képzés helyzete ismét bizonytalanná vált, és a két vidéki főiskolán is csökkent a felvehető hallgatói létszám és a felvehető szakpárosítás kínálata.) Az Országos Könyvtárügyi Tanács 1981-ben munkacsoportot hozott létre a könyvtári szaksajtó helyzetének áttekintésére. A részanyagokból Héberger Károly készített jelentést,⁷⁸ melyben megállapította, hogy „a hazai szaksajtó rendszere több évtizedes fejlődés eredményeként alakult ki”,⁷⁹ a periodikumok összefüggő rendszert alkotnak. Léteznek központi (országos), területi, illetve hálózati és szakterületi, továbbá határterületi szakfolyóiratok és dokumentációs jellegű kiadványok is. A létrejött központi szaklapok (Könyvtáros, Könyvtári Figyelő, Magyar Könyvszemle, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás) munkamegosztása kialakult, a lapok profilja károsan nem fedi át egymást.⁸⁰ A jelentés a központi lapok erősítését szükségesnek tartotta és javasolta működésük sokoldalú támogatását. A Könyvtári Figyelőről megállapította, hogy „alapvető célja a magyar könyvtárosok érdemi szakmai tájékoztatása, a nemzetközi és a hazai tapasztalatok tudományos igényű feldolgozása”,⁸¹ elsősorban elméleti írásokat, kutatási eredményeket, műhelymunkákat közöl, és rendszeresen beszámol az országos hatáskörű testületek, intézmények munkájáról. Kiemelten foglalkozik a társadalomtudományi információs rendszerekkel, e területen lényegében az egyetlen hazai publikációs fórumot jelenti. Rendszeresen tudósít a külföldi könyvtárügyről tömörítvények, úti beszámolók, szemlék formájában, időnként külföldi szerzők írásait is közli. A szerkesztés színvonala jó, a közölt írások stílusa megfelelő. A hiányosságok között említi, hogy „az egységes szakmai terminológia használata terén azonban további fejlődés szükséges.”⁸² Tanulmányai révén hozzájárul a szakmai munka tudatosabb, színvonalasabb végzéséhez, a közölt szakmai viták elősegítik a problémák tisztázást. Jó kezdeményezésnek tartja a jelentés az évenkénti te-

matikus számok közreadását és a tanulmányok után a helyet kitöltő, a forrás megjelölésével közölt érdekes könyvtári híreket. Jó színvonalú a szemlerovat, amelyben a legjelentősebb könyvtári kiadványok ismertetése olvasható. A folyóirat külső megjelenése vonzó, az illusztrációs anyag azonban bővíthető lenne. A külföldi felhasználást segítik elő az angol, német és orosz nyelvű tartalmi kivonatok. A szerkesztőség munkáját jelentősen segíti az aktív szerkesztőbizottság. Ugyanakkor a szerkesztőség létszáma nem kielégítő, a lapnak mindössze egy főállású munkatársa van, a felelős szerkesztői tisztséget a KMK tájékoztatási osztályának vezetője tölti be – akkoriban Gerő Zsoltné.⁸³

A jelentés a Tudományos és Műszaki Tájékoztatásról (TMT) írt részben visszautal a Figyelőre, megállapítva, hogy a „TMT új profiljának kialakítását elsősorban a Könyvtári Figyelővel együttműködve, e lappal elvszerű elhatárolást kialakítva végzi.”⁸⁴ A jelentés kitért a szaksajtó olvasottságára is, és megállapította, hogy nem kielégítő. A lapok ismertségét felmérő kérdőívet százhusz könyvtárosnak küldték ki, de csak harminchetten juttatták vissza; ez az arány is mutatja az érdektelenséget.⁸⁵ A korábbi felmérések és szűrőpróbaszerű vizsgálatok alapján „elképesztő tájékoztatlanságot” tapasztaltak a könyvtári sajtóról, a lapokban folyó vitákról és a fontosabb közleményekről. Ennek oka a jelentés szerint az lehet, hogy a könyvtárosképzésben nem fordítanak elég gondot a szaksajtó használatára, illetve a könyvtárvezetők sem kívánják meg munkatársaiktól a lapok ismeretét. A Könyvtári Figyelő használatáról a jelentés megállapítja, hogy olvasóit elsősorban a vezető beosztású, illetve egyetemet vagy főiskolát végzett személyek alkotják. Az ezres példányszámot alacsonynak tartja, és leszögezi, hogy nem juthat el mindenhová, ahol szükség lenne rá.⁸⁶

A Figyelő olykor megkérdőjelezte a szakma aktuális trendjeit, értékítéleteit. A 80-as években épült új könyvtárépületeket általánosságban elismerés övezte. Ezt a konszenzust vitatta Urbán László írása.⁸⁷ A cikk szenvedélyes hangú kiáltvány volt a középületek – köztük a könyvtárak – akadálymentesítése érdekében, egyúttal

jól illeszkedett a közművelődési könyvtárak új szolgáltatásait és új funkcióit kereső, a könyvtárügy reformját sürgető írások sorába. Ezek a publikációk a könyvtárügyi törvényerejű rendelet 1976-os elfogadása óta bekövetkezett társadalmi és szakmai változásokra reflektáltak. A szemléletváltozás egyik fontos jele volt, hogy a szakmai diskurzusban sokasodtak a hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásával foglalkozó közlemények, és bár a hivatalos művelődéspolitikai a fizikailag hátrányos helyzetűek létezését tudomásul vette, a társadalmi eredetű hátrányokkal való foglalkozás még nem nélkülözte a kissé ellenzéki attitűdöt. Kamarás István egyik írásában a könyvtári nyilvánosság fokozását és olyan fórumok megteremtését sürgette, ahol szó eshetne az átalakuló értékekről, mert – mint megfogalmazta – sokféle „érték áll szemben többféle állampolgári és olvasói értékrenddel, mindeme sokféleség pedig bizonyos értékeket előnyben részesítő, a marxista értékrend hegemoniájával jellemezhető művelődéspolitikánkkal.”⁸⁸

Az 1980-as évek első felében a szakmai közgondolkodás centrumába a közművelődési könyvtárak funkcióinak újragondolása került. A polémia egyik vonulata a szakrészlegesítés kérdését járta körül Mándy Gábor két írása nyomán.⁸⁹ A szerző végkövetkeztése az volt, hogy a szakrészlegesítés a közművelődési könyvtárak előtt álló egyetlen reális fejlődési út, csak a szakrészleges könyvtár képes kellően differenciált szolgáltatást nyújtani. Az 1977-ben megjelent íráshoz Horváth Tibor egy korábban írt, de csak 1982-ben közzétett írásában szól hozzá, arra figyelmeztetve a szakmát, nehogy a következő szakmai dogma a szakrészlegesítés legyen.⁹⁰ A vitaindítónak szánt cikke a következő évben számos hozzászólás született.⁹¹ Az írások elsősorban Horváthnak azt a tételét vitatták, miszerint a szakrészlegesítést bevezető közművelődési könyvtárak a szakirodalmi szolgáltatások közvetítése helyett egyedileg vállalkoznak olyan funkciók teljesítésére, amelyek nem alapvető feladatuk. Vagyis Horváth Tibor írásában a könyvtárak rendszerszerű működése érdekében emelt szót, és mintha előkészítette volna nagy jelentőségű és széles körű szakmai érdeklődést

keltő, Futala Tiborral és Papp Istvánval közösen jegyzett tanulmányát.⁹² Az írás a *Könyvtárközi együttműködés* című, Horváth Tibor szerkesztésében megjelenő tematikus számában kapott helyet. A közlemény fontos elvi megállapítása a közművelődési könyvtári gondolkodásban még mindig létező paternalista, nevelő szellemmel szemben a szolgáltatások szabad hozzáférése mellett érvelt: „Az egyéni és a társadalmi érdekazonosság két könyvtári alapfunkció maradéktalan teljesítését követeli meg, nevezetesen: 1. A könyvtárhasználó állampolgárnak joga van bármely publikus dokumentumra a könyvtári rendszer bármely szolgálati helyén, legyen szó bárhol közzétett, bármilyen nyelven írt, bármely fajtájú dokumentumról is. Ezt az igényt teljességében nyilván nem a helyi gyűjtemények elszigetelt egységei, hanem csakis a könyvtári rendszer elégítheti ki. 2. A könyvtárhasználónak joga van ahhoz, hogy regisztratív szinten a világ teljes dokumentumtermésében tájékozódhassék. Ennek a funkciónak a teljesítésére még inkább vonatkozik az a tétel, hogy az egyedi könyvtár önmagában nem képes reá, csakis a rendszer részeként.” Az információhoz való szabad hozzáférés a szerzők érvelése szerint egyrészt állampolgári jog, másrészt nemzeti érdek.⁹³

A közművelődési könyvtárak új funkcióit is érintette Papp István tanulmánya, melyben a „nyitott könyvtár” eszméjét hirdette meg.⁹⁴ A megyei könyvtárak épületmodellje kapcsán fejtette ki, hogy az intézmény felszereltségében, külső-belső megjelenésében, szolgáltatásaiban, működésében meg kell felelni annak az új modellnek, amit a szerző „nyitott könyvtár”-nak nevezett, a fogalom alatt azt értve, hogy „nemcsak rendelkezésre áll a közönség minden tagjának, de mindent elkövet annak érdekében, hogy a közönség használja is; nyitott minden információ előtt: noha állományát racionális nagyságrendben tartja, de a könyvtári rendszerhez való kapcsolódás révén képes beszerezni a használói számára szükséges bármely információt; nyitott új funkciók és szolgáltatások befogadására és nyitott színtere használói különféle kulturális tevékenységeinek. Nyitott kapcsolatainak építésében és nyitott mindenféle együttműködés előtt.

*Ha forradalmi jelentőségű tette volt könyvtárügyünknek az állomány szabadpólcra helyezése, azaz a könyvek és az olvasók közötti közvetlen kapcsolat létrehozása, a második forradalom éppen a nyitott könyvtár megvalósítása lenne.*⁹⁵

1982-ben a KMK irányításában jelentős változás történt: Papp István igazgató lemondott tisztségéről, és az intézmény átszervezése bizonyos mértékig érintette a Figyelő szerkesztését is. 1983-ban új funkció jelent meg a folyóirat irányításában: Papp István lett a szerkesztőbizottság elnöke, Bárdosi Mária helyett pedig Kovács Katalin vette át a szerkesztői tisztséget. A szerkesztőségi munkát megszabó dokumentum csak valamivel később jelent meg: az OSZK KMK és az OKT 1984-ben adta ki a szerkesztőségi ügyrendet, amelyet a Minisztérium is jóváhagyott.⁹⁶

A dokumentum szerint a lap felügyeletét az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója együttesen gyakorolja, és a szerkesztőbizottság közreműködésével szabja meg a folyóirat tartalmi irányvonalát és színvonalbeli követelményeit. Az állami felügyeletet a Művelődési Minisztérium Könyvtári Osztálya gyakorolja. A dokumentum a Figyelő feladatait az alábbiakban írta elő:

- ☉ mozdítsa elő a hazai könyvtári és tájékoztatói rendszer fejlődését célzó elméleti és gyakorlati munkálatokat, biztosítson nyilvánosságot a könyvtár- és tájékoztatóügy kutatási, fejlesztési és gyakorlati eredményeinek;
- ☉ a szakirodalmi tájékoztatás és a bibliográfia témakörén belül az általános vonatkozások mellett főként a társadalomtudományok és a humán területek idevágó kérdéseivel foglalkozzék;
- ☉ elsősorban a témák elméleti, gyakorlati és módszertani vonatkozásait tárgyalja, esetenként azonban adjon helyet történeti feldolgozásoknak is;
- ☉ adjon tájékoztatást a nemzetközi könyvtárügy és szakirodalmi tájékoztatás helyzetéről, fejlődési irányairól, eseményeiről, közvetítse, és kritikailag értékelje azokat a külföldi eredményeket, amelyeknek alkalmazása hozzájárul a hazai könyvtári szolgálat és szakirodalmi tájékoztatás fejlesztéséhez;

- ☉ tájékoztasson az OKT plénumán, tagozataiban, szakbizottságaiban, igazgatói tanácsaiban és munkabizottságaiban, valamint az OSZK–KMK keretében folyó munkálatok eredményeiről.

A Könyvtári Figyelő „különös figyelmet fordít a könyvtárpolitika, a könyvtári rendszer, az egyes könyvtártípusok, a hazai és nemzetközi könyvtárközi együttműködés tartalma és szervezete, az egyes könyvtári munkafolyamatok, a könyvtárospálya, a könyvtárosképzés és a könyvtári munkaerőgazdálkodás, a központi könyvtári szolgáltatások, a könyvtárak technikai felszerelése, berendezése és építése, a könyvtári üzemszervezés és a könyvtárgazdaságtan, valamint az állományépítés, a használói igények és szükségletek kérdéseire”,⁹⁷ feladatait az egyéb könyvtári és tájékoztatói szakfolyóiratokkal együttműködve, munkamegosztásban látja el.

Az ügyrend előírta az évi hatszori megjelenést egyenként 10 A5-ös nyomtatott ív terjedelemben. Az egyes számokban közölt cikkekről angol, német és orosz nyelvű tartalmi összefoglalókat kell készíteni, a lezárt évfolyamokhoz éves tartalomjegyzék készül angol, magyar és orosz nyelven; intézkedett arról is, hogy a folyóirat cikkeiről tízévente magyar nyelvű repertórium készüljön. A folyóirat felelős szerkesztőjét az OSZK–KMK igazgatója bízta meg az OKT elnökének egyetértésével és a Művelődési Minisztérium jóváhagyásával az OSZK–KMK munkatársai közül. A felelős szerkesztő látja el a lap szellemi irányítását, jogi felelősséget vállal – a szerző után – a közölt írásokért, engedélyezi a számok kinyomtatását, tervezi és irányítja a szerkesztést, képviseli a folyóiratot. Akadályoztatása esetén a szerkesztő helyettesíti. A szerkesztőt a szerkesztőbizottság segíti munkájában. A grémium véleményező, javaslattevő és tanácsadó testület, nincs döntési és intézkedési jogköre. A szerkesztőbizottság legalább hat, de legfeljebb tizenkét tagból áll. A tagokat a szerkesztőbizottság elnökének és a felelős szerkesztőnek javaslatára az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója – az OKT elnöksége véleményének kikérésével és az MM Könyvtári Osztálya ve-

zetőjének jóváhagyásával – együttesen kéri fel négyévi időtartamra, amely kétéves szakaszokban korlátlanul meghosszabbítható. A tagok feladatukat társadalmi munkában látják el.

A testület

- 🕒 megvitatja a hosszabb távú tematikai terveket és éves lapterveket,
- 🕒 véleményezi az egyes számok terveit,
- 🕒 testületként vagy tagjai révén véleményezi a közlésre benyújtott kéziratokat,
- 🕒 segíti kialakítani a KF szellemi irányát, tematikai arányait,
- 🕒 javaslatokat tesz témákra és szerzőkre,
- 🕒 értékeli a megjelent lapszámokat,
- 🕒 a KF szerkesztési gyakorlatára vonatkozó észrevételeit – elnöke révén – évente az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója tudomására hozza.

A testület évente hatszor, de legalább háromszor ülésezik. Az ülések napirendjét és időpontját a szerkesztőbizottság elnökének egyetértésével a felelős szerkesztő állapítja meg. Az ülésekre meg kell hívni az MM Könyvtári Osztálya vezetőjét, az OSZK–KMK igazgatóját és az OKT elnökét.

A szerkesztőbizottságot az elnök vezeti. Személyét a felelős szerkesztő javaslatára az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója – az OKT elnöksége véleményének kikérése és az MM Könyvtári Osztálya vezetőjének jóváhagyása mellett – együttesen kéri fel, illetve bízza meg négyévi időtartamra, amely kétéves szakaszokban korlátlanul meghosszabbítható. Az elnök feladatai: 1) részvétel a KF szellemi irányításában, 2) a szerkesztőbizottság munkájának a megszervezése, ülésének levezetése és 3) a szerkesztőség munkájának szakmai, politikai segítése. Akadályoztatása esetén a szerkesztőbizottság általa felkért tagja helyettesíti. Az elnök az OKT elnökének és az OSZK–KMK igazgatójának tartozik felelősséggel. Megbízását az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója – az OKT elnöksége véleményének kikérésével és az MM Könyvtári Osztálya vezetőjének jóváhagyásával – együttesen bármikor visszavonhatja.

A szerzők által benyújtott kéziratok mellett a

szerkesztőség maga is kezdeményezheti egyes közlemények megírását. A hosszabb távú terv keretében a szerkesztőbizottság bármely tagja – a felelős szerkesztő egyidejű tájékoztatása mellett – folytathat tárgyalásokat a számba jöhető szerzőkkel, de a kézirat elkészítésére vonatkozó felkérést csak a felelős szerkesztő vagy megbízásából a szerkesztő adhatja ki. A cikkek színvonalának elbírálására a szerkesztőség lektorokat kérhet fel. A lektor munkáját tiszteletdíjért végzi. Lektorai megbízást szerkesztőbizottsági tag is kaphat. A benyújtott kéziratokon szükséges javításokat a szerkesztőség vagy a szerzővel végezteti, vagy – a szerző beleegyezésével – maga végzi el. A szerkesztőség a munkát szabályzat szerint végzi, amit az OKT elnöke és az OSZK–KMK igazgatója együttesen hagy jóvá. (A szabályzat az ügyrend mellékletét képezi.⁹⁸) A szerkesztőség az OSZK–KMK szervezetében működik, a munkák személyi, anyagi és technikai feltételeit a Művelődési Minisztérium Könyvtári Osztálya az OSZK–KMK költségvetésében irányozza elő.

A lapot a Művelődési Minisztérium megbízásából a Múzsák Közművelődési Kiadó adja ki, és egyben ellátja mind a nyomdai, mind a terjesztői feladatokat, gondoskodik a szerzői és lektori tiszteletdíjak, valamint a kéziratok nyomdai előkészítésével kapcsolatos egyéb kiadások fedezetéről. A kiadással kapcsolatos kérdéseket, valamint a KF szerkesztősége és a Múzsák Közművelődési Kiadó tennivalóit külön megállapodása szabályozza (az ügyrend mellékleteként.⁹⁹)

A 80-as évek elején a Figyelő 1000 példányban készült, az 1985. 6. számtól emelkedett számonként 1350-ra. Az 1987. 3. számtól Kovács Katalin helyett *Pál Ilona* lett a lap szerkesztője, Kovács Katalin az 1989. 3–4. számtól vette vissza korábbi beosztását. (Az 1989. 3–4. számon szerkesztőként Kovács Katalin és Pál Ilona jegyezte a folyóiratot Gerő Zsoltné felelős szerkesztése mellett.) Ezen a számon szerepelt utoljára Papp István a szerkesztőbizottság elnökeként, az 1990. 5–6. számon már Gerőné neve sem szerepelt, a Figyelőt Kovács Katalin és Pál Ilona szerkesztette. A szerkesztőbizottság tagjai az évek során folyamatosan változtak.

Ezekben az években a folyóirat és az OKT kapcsolata zavartalan volt. A KF is időben megjelent, csak néha fordult elő kisebb csúszás. Folyamatosan haladt az éves anyag feldolgozásával az 1975–1984. évkörre vonatkozó repertórium összeállítása, de a fontos segédlet végül nem készült el. A lap elsősorban azokkal az aktuális témákkal foglalkozott, amelyeket az OKT is felvett munkaprogramjába és elemzett, így „írásokat közölt az OSZK egész könyvtárügyet érintő kérdéseiről, az iskolai könyvtárakról, a külföldi folyóiratokkal való ellátottságról, a társadalomtudományi szakirodalmi ellátás és információ általános és egyes szakterületen jelentkező problémáiról, az OMIKK centenáriuma alkalmából az országos műszaki szakirodalmi ellátásról stb. Az évfolyam jellemző vonásai közé tartozik a közművelődési könyvtárak szakrészlegeiről folytatott vita és a könyvtárközi együttműködéssel foglalkozó célszám. Remélhetőleg az a változás, hogy az OKT titkára lett az évfolyamtól a szerkesztőbizottság elnöke, hozzájárul ahhoz, hogy az OKT még inkább számíthasson lapjára.”¹⁰⁰

A nyolcvanas évek második felétől kezdtek sokasodni az elsősorban anyagi jellegű gondok. Az 1987. 6. számban szerkesztőségi közlemény tudatta az olvasókkal, hogy „1988-tól lapunk csak négy füzetben, 40 ív terjedelemben jelenik meg.”¹⁰¹ A következő évben már csökkent terjedelemben került az olvasókhoz, számozása azonban – az összevont számok miatt – változatlan maradt. Az év végén újabb szerkesztőségi közlemény tudatta a folyóirat életében bekövetkező jelentős változást: az OSZK KMK vezetősége úgy döntött, hogy saját kiadásban és saját nyomdájában jelenteti meg a lapot, vagyis felmondták az együttműködést az 1983-ig Népművelési Propaganda Iroda, 1984-től *Műzsák Közművelődési Kiadó* néven működő intézménnyel. (A változás egyúttal az előfizetői, illetve a példányonkénti ár emelését is jelentette.¹⁰²)

A Figyelő negyedik korszaka: a megújult folyóirat (1991–2013)

Az 1980-as évek végén és 1990-ben a lapban sokasodtak a várható társadalmi, politikai, gazdasági átalakulások könyvtárakra gyakorolt hatását latolgató írások. Előtérbe kerültek a könyvtári marketing és menedzsment kérdéseit, a szolgáltatások árát, a könyvtárügy irányítását, társadalmi ellenőrzését, finanszírozását taglaló közlemények.¹⁰³ A cikkek egy része egyébként érintette a szakajtó helyzetét is; a felvetett javaslatok között akadt, amelyik a Figyelőt kiadó KMK megszüntetését indítványozta, és a folyóirat lehetséges kiadójaként a Magyar Könyvtárosok Egyesületét nevezte meg.

A rendszerváltoztatás végül nem sodorta el a KMK-t, az intézmény azonban alaposan átalakult. Lapgazdaként egyébként egyedül maradt, az OKT ugyanis nem működött ezekben az években, újjászervezésére csak 1995-ben került sor. Az átalakulás radikálisan érintette a Figyelőt is.

A változások érintették a lap formai és tartalmi elemeit. Formátumában visszatért a korábban már több alkalommal alkalmazott A/4-es méretre és évente négy szám megjelenését tervezték.

Főszerkesztője *Szente Ferenc*, a KMK igazgatója lett, a felelős szerkesztői tisztet *Kovács Lászlóné* (később Kovács Emőke néven) töltötte be, a külföldi folyóirat-figyelő részt *Hegyközi Ilona* és *Novák István*, a Tanulmányok és a Kitekintés rovatot pedig Kovács Katalin és Pál Ilona gondozta, és *Pajor Ildikó* volt a folyóirat tipográfiai arculatának megformálója, Posta Éva pedig a műszaki szerkesztő. Ezt a tisztséget később *Nagy László* töltötte be. A tartalmi változások közül a legjelentősebb az volt, hogy a megszűnt Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom (KDSZ) Külföldi folyóirat-figyelő című rovatként élt tovább. A lap rovatbeosztása az alábbiak szerint alakult: *Tanulmányok*, amelyben elsősorban a hazai szerzők elméleti írásai kaptak helyet, a *Kitekintés*ben többnyire külföldi cikkek voltak olvashatók tömörítve vagy teljes fordításban, a *Szemle* pedig a hazai és a külföldi szakirodalom

recenzióit sorakoztatta. Az utolsó rovat, a lap hozzávetőleg harmadát kitevő terjedelemben, a *Külföldi folyóirat-figyelő* volt. A változásokat az új évfolyam megjelölés is jelezte, ugyanakkor a folyamatosságot hangsúlyozva zárójelben a „régii” Figyelő évfolyamszámozását is folytatta, illetve folytatja. Nagyon hasznos új elemmel is bővült a lap, anyagát kellően részletes, két részből álló éves index tárta fel. Az egyik része a Tanulmányok, Kitekintés, Könyvismertetések rovat közleményeit tematikus tartalomjegyzékben és betűrendes mutatóval regisztrálta, a másik pedig a Külföldi folyóirat-figyelő rovat referátumait tette visszakereshetővé tárgyszómutató, szerzői index és intézménymutató segítségével. Sajnos, a kitűnő index csak néhány évig, 1996-ig jelent meg, a későbbiekben a MANCI adatbázisban lehetett a cikkekről tájékozódni. Az egyes számok tartalomjegyzéke angolul és németül is napvilágot látott, később – 2002-től – a német változat elmaradt. A megújult lap 1350 példányban jelent meg, a második évfolyamtól azonban már nem közölte a szerkesztőség a példányszámot. A Figyelő körüli összes teendőt (szerkesztés, kiadás, előállítás, terjesztés) a KMK, illetve az Országos Széchényi Könyvtár végezte. A nyomdában az 1999. 3. számtól történt változás, attól kezdve rövid ideig az OSZK nyomdaüzeme helyett az ETO-PRINT Nyomdaipari Kft. állította elő, 2001-től az AKAPRINT Nyomdaipari Kft.-ben készült, majd 2008-tól ismét változott a nyomda, egy váci üzemben, a Nalors Grafikai Kft.-ben készül jelenleg is. Amióta a KMK 2001-ben megszűnt, pontosabban átalakult Könyvtári Intézeté, a Figyelő ügyeit a jogutód intézmény látja el, de a lap kiadója az OSZK lett.

Programadó cikkében Sente Ferenc a változások alapvető indokaként azt említette, hogy azok *„a belátó takarékoság kényszerítő hatása alatt”* történtek. A lap céljául az alábbiakat sorolta fel: *„lásson el valódi figyelő szolgálatot a könyvtárosi, bibliográfusi, informatikusi mesterség tágas terein, vegyen észre itthon és külhonban minden jobbító újítást, minden teremtő gondolatot, minden változást. Mindent, ami nemes, és amit érdemes.”*

Reményei szerint a Figyelő olvasóközönsége

„a hivatását és önmagát komolyan vevő művelt könyvtárosok társasága” lesz, akikben él az igény, hogy beleszóljanak a szakma folyamataiba. Ígéretet tett arra, hogy a lap igyekszik megfelelni a képzés igényeinek is. A Figyelő a szerkesztőség szándéka szerint civil lap lesz, *„egy civil hivatás elkötelezett szellemi támogatója.”* Mindezek jegyében nagyobb teret szentel a külföldi témáknak, *„mert most egy ideig a tanulás, az áthangolódás a legfőbb tennivaló a szakmai szellemiség regenerálódása érdekében. Meg kell alapoznunk a közös gondolkodást, hogy a hazai talajon új gondolatok és ne tegnapi indulatok, eszmék és ne tegnapi téveszmék teremjenek.”*¹⁰⁴

A megváltozott Figyelő első éveiben ezek a törekvések messzemenően érvényesültek. Sőt, megállapítható, hogy az 1991-ben kialakított szerkesztési elvek és gyakorlat, a rovatbeosztás kiállta az eltelt évtizedek próbáját. Bár többször változott a főszerkesztő személye, a szerkesztőség személyi összetétele alig változott és ez a stabilitás mindenképpen hasznára volt a lapnak. Az idők során szükségszerűen bekövetkező változások szervesen következtek az előzményekből és nem jelentettek radikális szakítást a korábbi évek gyakorlatával. A Figyelő hosszú történetének az 1991-től kezdődő szakaszára elsősorban a kiegyensúlyozott, szilárd tartalmi és formai elemek a jellemzők. Természetesen a közölt cikkek követték a szakmai változásokat, sőt több esetben azok kezdeményezője is volt a szerkesztőség. A negyedévi megjelenés érthető okokból nem tette és teszi lehetővé a napi aktualitások szoros figyelemmel kísérését, de például a cikkek, tanulmányok egy része szakmai tanácskozásokon elhangzott előadások szerkesztett változata. A közölt írások tekintélyes része a szerkesztőség kezdeményezéséből íródott és íródik, vagyis a fontosnak és aktuálisnak ítélt témákhoz keresik meg a szerzőt.

A Figyelő munkatársai között a szakma nagy tapasztalatú képviselői épp úgy megtalálhatók, mint a pályakezdők; számos alkalommal a szerzők egy része még hallgató korában jelentkezett a lapban. Megkönnyíti a pályakezdő szerzők közlését, hogy a lap tanácsadó testületének, később szerkesztőbizottságának tagjai között

a képzőintézmények oktatói is helyet kaptak, így adott a napi kapcsolat a szerzői utánpótlást jelentő hallgatókkal. Ez a gyakorlat mindenképpen előnyére válik szemléleti frissességének, újszerűségének. A szerkesztőség néhány éven keresztül nívódíjjal próbálta ösztönözni a minőségi cikkek írását. Az írások stílusa többnyire az értekező próza legjobb hagyományait követi, ugyanakkor akad példa arra, hogy egyes cikkek, közlemények a publicisztikai írások felé közelítenek. Utóbbi műfaj megteremtésével a megújult Figyelő első évfolyamaiban a folyóirat főszerkesztője kísérletezett. Az 1. évfolyam minden számában egyfajta vezércikkkel, könyvtárpolitikai, publicisztikai jellegű írással, mintsem „szabályos” tanulmánnyal jelentkezett.

A kiegyensúlyozott szerkesztési gyakorlat abban a tényben is megfigyelhető, hogy minden könyvtártípussal foglalkozott és foglalkozik a Figyelő, bár nem azonos mértékben: a társadalomtudományi könyvtárak és a társadalomtudományi tájékoztatás nagyobb hangsúllyal szerepel a témák között. A közölt írások többnyire elméleti jellegűek, de akadnak a könyvtári napi gyakorlat egy-egy szegmensét bemutató közlemények is. A folyóirat írásaiból jól nyomon követhető a hazai könyvtárgépesítés fejlődése, a különféle integrált rendszerek megjelenése és alkalmazása, illetve az új szemlélet térhódítása az intézmények minőségbiztosításában, marketingjében. A közölt cikkek egy része érthető okokból már elavult, történeti forrássá vált. Elsősorban a könyvtárgépesítéssel és az új technikai lehetőségekkel foglalkozó írásokra vonatkozik ez a megállapítás, a gyors technikai fejlődés néhány év alatt elavulttá tett egyes eljárásokat, eszközöket. Jó példa erre a *videotex*: a 90-es években például számos írás taglalta könyvtári alkalmazásának kérdéseit.¹⁰⁵ A szerkesztőség gyakran élt a tematikus számok közreadásának gyakorlatával, meglehetősen rendszerességgel egy-egy számban azonos témát tárgyalt más és más megközelítésben. Például az 1991-es évfolyam 3. számában közölt cikkek egy része a Budapesten működő külföldi intézetek könyvtárait mutatta be, a 4. szám pedig a külföldi magyar

intézetek gyűjteményeit és információs szolgáltatásait ismertette. Ez a téma azután folytatódott a következő évi 1. füzetben is. Az 1992. évi 1. számban több közlemény érintette a dokumentum-beszerzést, az 1992. 2. szám írásai a környezetvédelem könyvtári jelenlétét taglalták, az 1992. 3. számban pedig több tanulmány a könyvtárközi kölcsönzés kérdéseit járta körül. Az 1990-es évek elején hangsúlyos helyet kaptak az európai kisebbségek könyvtári ellátását tárgyaló írások. Ezekben az években néhány éven át helyet kapott a lapban a KMK előző évi munkájáról beszámoló jelentés is.

A 180–190 oldal terjedelmű lapszámokban a periodikum négy fő szerkezeti része (Tanulmányok, Kitekintés, Szemle, Külföldi folyóirat-figyelő) közül a Szemle rovat terjedelme volt a legkisebb, átlagosan 20–25 oldalt tett ki, a másik három rovat nagyjából azonos, 50 és 60 oldal közötti terjedelemben volt olvasható. Ezek az arányok nagy vonalakban napjainkra is jellemzőek. Egy-egy számban nagyjából 80–90 referátum jelent meg, vagyis évente hozzávetőleg 350, a későbbiekben azonban gyakran évi 400 fölé emelkedett a referált cikkek száma. Az egyes számokban rovaton kívül hírek is helyet kaptak, ezek lényegében az üres tereket töltötték ki, ugyanakkor sokszor érdemi információt is tartalmaztak, illetve tartalmaznak a hazai és a nemzetközi könyvtári világ történéseiből.

A szerkesztőség kíváncsi volt az olvasók véleményére a megújult Figyelőről, ezért kérdőívvel fordult a használókhoz. A kérdőívet 800 címre küldték el, azonban mindössze 50 válasz érkezett, így nem lehetett a felmérést teljes értékű kutatásnak tekinteni. Mindenesetre a válaszokból bizonyos olvasói tendenciák és jelenségek kirajzolódtak. A visszaküldött kérdőívek zöme városi könyvtárak munkatársaitól érkezett (20), felsőoktatási intézmények könyvtáraiból 13 választ kaptak, a többi kisebb közművelődési könyvtárból, a nemzeti könyvtárból, illetve iskolai könyvtárból érkezett. A döntő többség (3 kivételével) a „rég” Figyelőnek is olvasója volt. A válaszolók többsége egyéb szaklapot is olvasott, legtöbben (41 fő) a Könyvtárost, 28-an a Könyvtári Levelező/lapot, a Tudományos

és Műszaki Tájékoztatót 22-en nevezték meg, majd a Magyar Könyvszemle következett 7 említéssel. A válaszolók fele egy-egy számnak legalább a felét elolvasta, 40%-uk ennél is többet. A Figyelő tartalmára vonatkozó kérdésekre adott válaszokból – amint várható volt – meglehetősen nagy különbség rajzolódott ki. Az egyértelmű volt, hogy a túlnyomó többség jónak tartotta a Figyelő tartalmát, a véleménykülönbség az egyes témák közlési arányában alakult ki. Voltak, akik soknak tartották a könyvtárgépesítéssel foglalkozó közleményeket, mások sokallták a szakkönyvtárakkal foglalkozó írásokat, szemben azokkal, akik viszont ezen könyvtártípusról beszámoló közleményeket alacsonynak ítélték. A külföldi és a magyar vonatkozású cikkek arányát a többség megfelelőnek tartotta. Ehhez kapcsolódott az olvasók véleményét a Külföldi folyóirat-figyelő rovatról firtató kérdés, vagyis az, miként vélekednek a megszűnt KDSZ ilyen formában való továbbéléséről. A válaszolók túlnyomó többsége szerint az „*új rovat megjelenése informatívabbá tette a lapot és elősegítette a jobb tájékozódást, s azt is pozitívumnak tekintették, hogy nem két lapot kell átnézniük, ha tájékozódni akarnak, hanem egyben megtalálható a teljes külföldi helyzetkép is.*”¹⁰⁶ Összességében azt a végkövetkeztetést vonta le a közvélemény-kutatás összegzője, hogy az ötven válaszból pozitív kép rajzolódott ki, a szerkesztőség jól hasznosítható témajavaslatokat kapott, és az, „*hogy terveink és az olvasók érdeklődése megegyezik, megerősített bennünket abban, hogy jó irányba haladunk a külföldi és a hazai gyakorlat bemutatásával.*”¹⁰⁷

1993-ban a szerkesztőség élén változás történt. Sente Ferenc augusztustól megkezdte felmentési idejét, majd a következő évben nyugállományba vonult. A Figyelő főszerkesztői tisztét az 1993. évi 4. számtól Kovács Lászlóné (Kovács Emőke) töltötte be. A felelős szerkesztői pozíció megszűnt, ugyanakkor Kovács Katalin főszerkesztő-helyettesi kinevezést kapott. A főszerkesztő személyének változása nem jelentett változást a szerkesztés napi munkájában, a korábbi években kialakult és megszilárdult gyakorlat folytatódott.

A szerkesztőség nem zárkozott el a vitáktól. A lap 1993-ban publikálta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tevékenységét elemző két szakértői jelentést,¹⁰⁸ illetve Kiss Jenő észrevételeit, a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága határozatát a szakértői jelentésről, *Sonnevend Péter* válaszát, majd Kiss Jenő újabb megjegyzéseit.¹⁰⁹ Érdekes vitára került sor a könyvtári gyűjtőkör és a dokumentumok szabad hozzáférése témájában a szexirodalom kapcsán is.¹¹⁰

A Figyelő az 1990-es évek elején a folyóirathoz tartozó könyvsorozatot indított. 1993 és 1995 között három kötete jelent meg a *Könyvtári Figyelő könyvsorozata* elnevezésű vállalkozásnak: *Könyvtárak és információs intézmények szerepe a demokratikus tájékoztatás szolgálatában*. Szerk. Kovács Katalin, Rácz Ágnes, 1993., *Vajda Erik: Időszaki kiadványok válogatott cikkeinek online adatbázisa kooperációs partnerek együttműködésével*. 1994., *A többkönyvű oktatás felé: könyv- és könyvtárhasználati módszerek, példák*. Főszerk. Nagy Attila, szerk. Kovács Katalin. 1995. Az A/4-es formátumban napvilágot látó sorozat kellő szakmai figyelmet kapott, de anyagi okok miatt meg kellett szüntetni.

A folyóirat 1994-es évfolyamában egy hagyományteremtő kezdeményezés történt. Az OSZK főigazgatójának, *Juhász Gyulának* halála után a fenntartó nyilvános pályázatot hirdetett a tisztségre, amelyet az addigi megbízott vezető, *Poprády Géza* nyert el. A lap közölte a nyertes pályázatot,¹¹¹ és attól kezdve a nemzeti könyvtár vezetői tisztségére pályázók anyagát közzétette.¹¹²

Az 1990-es évek elején elkezdődtek az új könyvtári törvény előkészítésének munkálatai. A Figyelő számos tanulmánya a jogszabállyal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott. Ehhez a kérdéshez kapcsolódott a lap egyik legnagyobb vitát és a legtöbb indulatot kiváltó írása, *Zsidai József* tanulmánya.¹¹³ A szerző publikációjában a hálózati rendszer értelmetlenné válásáról, kiüresedéséről fejtette ki gondolatait, és többek között az országos szakkönyvtárak egy részének jogutód nélküli megszüntetését, továbbá a megyei könyvtárak városi fenntartású intézménnyé alakítását vetette fel. (Az utóbbi javaslat egyéb-

ként a közelmúltban bizonyos értelemben megvalósult.) Az érintettek heves ellenérzését kiváltó hozzászólások egy része még közvetlenül a Zsidai-cikk után megjelent, más hozzászólások a következő számban kaptak helyet.¹¹⁴

1997-ben ismét átalakult a Figyelő. A főszerkesztő, Kovács Emőke nyugdíjba vonult, tiszttét *Hegedűs Péter* vette át. A változások egyik jele volt, hogy tanácsadó testület szerveződött a folyóirat szerkesztőségének támogatására, *Bényei Miklós, Bobokné Belányi Beáta, Haraszi Pálné, Katsányi Sándor, Moldován István, Pálvölgyi Mihály, Rácz Ágnes, Rády Ferenc* és *Sándori Zsuzsanna* vett részt a testület munkájában. A grémium hosszú időn keresztül változatlan összetételben működött, 2002-ben bővült új taggal, *Murányi Péterrel*,¹¹⁵ és *Sándori Zsuzsanna* elhunytja miatt a 2005. 2. számtól *Jacsó Péter* került be a testületbe. A grémium 2006-ban aztán megújult személyi összetételben átalakult szerkesztőbizottsággá.

Az új főszerkesztő 1997-ben nem tervezett radikális változásokat; mint írta, a lap jól körülhatárolt, az olvasók által elismert szerepet tölt be a hazai szaksajtóban, amelyet „*kár lenne feladni csupán az öncélú változtatás kedvéért.*”¹¹⁶ A hagyományok megőrzésének fontossága mellett érvelt, ugyanakkor néhány változást is bejelentett. Új rovatokat ígért, az új igényeknek megfelelően kilátásba helyezte a Figyelő megjelenését az információs világhálón: tartalomjegyzékkel és a nyomtatott változatban megjelent cikkek magyar és idegen nyelvű összefoglalóival. Aktívabb együttműködést helyezett kilátásba a külföldi könyvtári szakfolyóiratokkal, a szerzői gárda bővítését, illetve a szerzők közötti minőségi verseny meghirdetését ígérte. A lap anyagi támogatásának előmozdítására pályázati lehetőségek felkutatását és szponzorok megnyerését jelölte meg célul. A szerzők közötti verseny kiírására még abban a számban sor került: a szerkesztőség meghirdette „Az év legjobb publikációja” címet, és felhívta a folyóirat szerzőit, hogy vegyenek részt a kezdeményezésben.¹¹⁷ Első alkalommal *Domsa Zsófia* és *Kőműves Erika Bliss Bibliográfiai Osztályozása* címmel az 1997. évi 4. számban közölt tanulmánya nyerte el a címet.¹¹⁸

A kezdeményezés csupán néhány évig élt, a szerkesztőség elismerésében részesült később *Mohor Jenő* és *Futala Tibor*,¹¹⁹ *Gérol Katalin* és *Murányi Péter*,¹²⁰ valamint *Hangodi Ágnes*.¹²¹

Az ígért új rovatok a következő számtól jelentek meg a lapban. Az egyik a *CD-ROM szemle*, a másik pedig a *Válogatás a Könyvtártudományi Szakkönyvtár új beszerzéseiből* volt.

A következő évben a főszerkesztő újabb változásokat jelentett be. Ezek egy része a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásának volt köszönhető, vagyis 1998-tól vált a Figyelő megjelenésének fontos tényezőjévé az NKA. A támogatás egy részéből új, nagyobb teljesítményű számítógépet és szkennert vásárolt a szerkesztőség, és a remények szerint az új eszköz megkönnyíti majd „*a lap világhálózaton való ígért és nagyon várt megjelenését.*”¹²² A támogatás azt is lehetővé tette, hogy új, tetszetősebb borító készüljön, megújuljon, jobban olvasható és korszerűbb legyen a tipográfia. (Az új borítótervezője *Gerő Éva* volt.) Az 1998-as évfolyam 3–4. száma összevontan látott napvilágot, hogy az évi négy füzetes megjelenésben ne következzen be törés, egy különszám is megjelent az év során. Még 1997. szeptember 25–27. között Budapesten *Közművelődési könyvtárak egy új Európáért* címen a Magyarországi Francia Intézet és a budapesti Goethe Intézet szervezésében nemzetközi konferenciára került sor. A különszám a tanácskozás előadásait publikálta. A különszámok közreadása egyébként a következő években is folytatódott. 2000-ben *Gerő Gyula* szerkesztésében jelent meg a *Kitüntetett könyvtárosok névtára* című adattár, 2003-ban pedig ennek a füzetnek kiegészítése, pótlása látott napvilágot, illetve a füzetben kapott helyet a *Könyvtári események, krónika 2001* elnevezésű kronológia. Utóbbi a szerző néhány évvel később kiadott monumentális könyvtártörténeti adattárának volt részlete. Újabb különszám 2006-ban látott napvilágot, amikor az az évi 3. szám hirdette magát annak. A tényhez azonban hozzátartozik, hogy nem plusz-szám volt, vagyis négy füzet jelent meg abban az évben is, inkább tematikus számnak lehetne minősíteni Gerő Gyula adattárának folytatását. (Az adattár

következő részének közreadására a 2008. évi 4. számban került sor.)

A folyóiratban tárgyalt témák – akár eredeti cikkek, akár fordítások vagy tömörítvények – a szakma aktuális kérdéseivel foglalkoztak. Több írás taglalta az ellátórendszerek problematikáját, helyzetét, jelenét és várható jövőjét, a közművelődési könyvtárak ingyenes és térítéses szolgáltatásait, a referálás elméleti kérdéseit. Tematikus szám ismertette (1999. 4. szám) a Koppenhágában 1998-ban tartott nemzetközi konferenciát a *nemzeti bibliográfiai szolgáltatásokról*, és több írás foglalkozott a szerzői jog kérdéseivel ezekben az években. Számos alkalommal érintették a dolgozatok a képzés helyzetét, főleg a 2000-es évek elején, amikor megtörtént a hazai felsőoktatásban is az áttérés a bolognai rendszerre. A könyvtári munka egyes részterületeit (formai és tartalmi feldolgozás, tájékoztatás, gyűjteményszervezés) is számos tanulmány tárgyalta. A Figyelő rendszeresen beszámolt a szabványosítással kapcsolatos fejleményekről. Önálló közlemények adtak hírt a katalóguskonverzió hazai és nemzetközi helyzetéről, és a 90-es években a CD-ROM-okkal foglalkozó cikkek önálló rovatban kaptak helyet. Az ezredforduló körül jelentek meg a lapban a digitalizálás kérdéseit tárgyaló közlemények. A folyóirat több írása tárgyalata 2003-ban a nemzeti cikkrepertorium megvalósításának kérdéseit, 2005-ben pedig két számban a hazai társadalomtudományi gyűjtemények bemutatását vállalta a lap.

A Figyelő – bár nem a könyvtártörténet volt fő profilja – több-kevesebb rendszerességgel azért helyet adott a múlt egy-egy jelenségét, intézményét vagy személyét bemutató írásnak, rendszerint kerek évfordulóhoz kapcsolódva. Az egyetemi könyvtárosképzés ötven évéről négy írás emlékezett meg,¹²³ és ugyanebben a számban a közkönyvtárak ötven évéről is számos írás számolt be.¹²⁴ Ugyanakkor sajátos módon saját kerek évfordulójáról, a Figyelő 50. évfolyamáról nem közölt megemlékezést. Bizonyos mértékben pótolta azt a KMK múltját bemutató tematikus különszám 2010-ben. Érdekes kezdeményezés volt a múlt egy-egy kiemelkedő személyisége már-már elfelejtett művének köz-

lése a lapban. *Szász Károly*,¹²⁵ *Gyalui Farkas*,¹²⁶ *Szinnyei József*,¹²⁷ *Ferenczi Zoltán*¹²⁸ fontos és bizonyos értelemben a mának is szóló írását tette közzé a szerkesztőség értő bevezető sorok kíséretében. A történeti vonatkozású írások egyébként a Figyelő alkalmi rovataiban (*Múltunkból, Elődeink, Elődeink üzenik, Évforduló*) kaptak helyet a 2000-es évek második feléről. 2011-től újabb alkalmi rovattal, *Műhely* elnevezésével bővült a lap szerkezete. A Figyelő folyamatosan közölte – részben a Kovács Máté Alapítvány aktivitásának köszönhetően – a különféle szakmai rendezvényeken elhangzott előadások szövegét a néhai professzor munkásságáról.

A lap törekvései között megemlíthető a határon túli magyarság könyvtári ellátásának figyelemmel kísérése, többnyire ottani szerzők írásainak közlésével. Bár a tájékoztatás korszerű formáira nagy hangsúlyt fektetett a szerkesztőség, ezekben az években számos tanulmány foglalkozott a hagyományos bibliográfiák problémáival. 1999-ben új rovattal bővült a Figyelő, az 1. számban jelent meg első alkalommal a *Válogatás az OSZK új szerzeményeiből*. A rovatban közölt hungarikumokról a nemzeti könyvtár Gyarapítási osztályának Külföldi csoportja munkatársai referátumokat is készítettek, megkönnyítve a magyar művelődéstörténet kutatóinak munkáját. Az év során nagy jelentőségű esemény történt a Figyelő életében: az 1999. évi 4. számban jelent meg első alkalommal a közlemény, miszerint a lap online változata az Országos Széchényi Könyvtár honlapján elérhetővé vált.

A Figyelő főszerkesztői tisztségében 2001-től ismét változás történt, Hegedűs Péter helyét *Dippold Péter* vette át. A változást alig lehetett észrevenni, az új főszerkesztő nem hirdetett programot, vagyis folytatódott a korábbi években kialakult szerkesztői gyakorlat. Néhány év múlva azonban változások kezdődtek a lap életében. 2006-tól – szó volt róla – megújult a lap borítója, a tanácsadó testület megszűnt és helyette szerkesztőbizottság szerveződött. Összetétele – bár mutatott folytonosságot a korábbi grémiummal – az alábbira módosult: *Bényei Miklós, Hangodi Ágnes, Haraszi Pálné, Hegyközi Ilona, Jacsó Péter, Káldos János, Mader*

Béla, Murányi Lajos, Murányi Péter, Pallósiné Toldi Márta, Rácz Ágnes. Megújult a Figyelő borítója is, ekkortól lett a ma is használt barna alapon két figyelő szem. Az új arculatot *Gerő Éva* tervezte és ő vette át a műszaki szerkesztői tisztséget is.

Számos írás taglalta az információs társadalom elméleti kérdéseit, több közlemény próbálta tisztázni a könyvtár- és információtudomány határterületeit, az utóbbi években közölt cikkek közül nem egy taglalta a könyvtár 2.0 kérdését. A közölt tanulmányok egy része az olvasáskutatás megváltozott helyzetével és az információs műveltség kérdéseivel foglalkozott.

A Figyelő 2010. évi 4. száma tematikus szám volt, a KMK 1959-es megalakulásának jubileuma kapcsán az intézmény történetét, működését mutatták be „*Kell egy műhely!*” *A Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) negyven éve (1959–1999)* összesítő cím alatt a folyóirat írásai. A szám Kovács Katalin szerkesztésében készült. A *Visszatekintés* rovatba az intézmény egykori vezetői (Papp István, Sente Ferenc, *Győri Erzsébet, Bartos Éva*) írtak, a *Tanulmányokban Kégli Ferenc, Hangodi Ágnes, Fehér Miklós, Pogány György, Bartók Györgyi, Péterfi Rita* mutatta be a KMK egy-egy szervezeti egységét, tevékenységét körét. Az *Így látták* cím alatt pedig a KMK-val szoros munkakapcsolatban álló személyek (*Arató Attila, Bényei Miklós, Gyuris György, Román Lászlóné, Tóth Gyula, Varga Béla*) írásai, valamint Vajda Kornél szubjektív sorai kaptak helyet. Két függelék kapcsolódott a számhoz: az egyik a KMK kronológiája, a másik pedig az intézmény munkatársairól készült – csak elektronikus formában olvasható – adattár volt.

A lap megjelenését elsősorban az NKA-tól kapott pályázati támogatás tette lehetővé. Szűkösen ugyan, de a megítélt támogatás elég volt a nyomtatott megjelenésre, az online archívum költségeire is. Szerény mértékben ugyan, de honoráriumot is kaptak a szerzők. 2010 körül kezdett előtérbe kerülni az elektronikus publikálás a hagyományos forma mellett. Egyes cikkek nyomtatva csak rövidítetten jelentek meg, a teljes szöveg, az esetleges mellékletek, táblá-

zatok csak az elektronikus változatban voltak hozzáférhetők, sőt, már volt rá példa, hogy kizárólag elektronikusan volt olvasható egy-egy közlemény.

Dippold Péter főszerkesztő 2011-ben eltávozott az Országos Széchényi Könyvtárból, így a szerkesztőség összetételében ismét változás történt. A főszerkesztői tisztség megszűnt, a 2012. 2. számtól a lapot Kovács Katalin jegyzi felelős szerkesztőként. Megújult a szerkesztőbizottság: a grémium élére Hegyközi Ilona került mint elnök, a testület tagja Dippold Péter, *Hajnal Ward Judit, Hangodi Ágnes, Koltay Tibor, Murányi Lajos, Orbán Éva, Pogány György, Rácz Ágnes, Sipos Anna Magdolna, Tóth Máté, Villám Judit* lett.

Az új összetételű grémiumnak a megalakulás után három kérdéssel kellett foglalkozni. A *Magyar Tudományos Művek Tára* megkereste a Figyelőt, hogy igazi lektorált folyóirat-e. Az MTMT az ország tudományos kutatóinak, felsőoktatási oktatóinak publikációt regisztráló adatbázis, amely a lektorált, tehát teljes értékű tudományos folyóiratban közölt írásokat magasabb értékkel tartja nyilván, ezért a tudományos előrejutás szempontjából a szerzők számára egyáltalán nem mindegy, hogy lektorált folyóiratban jelenik-e meg közleményük. De természetesen az adott periodikum megítélése, presztízse szempontjából is van jelentősége a lektorálásnak. A folyóirat cikkeit ugyan nemzetközileg is számon tartották, számos külföldi referálólappal és adatbázissal dokumentálta, és alkalmanként megtörtént a beérkezett cikkek lektorálása is, a szó szoros értelmében azonban nem volt lektorált periodikum.

A szerkesztőbizottság állásfoglalása az volt, hogy ki kell dolgozni a lektorálási eljárás alapelveit, és a *Tanulmányok* rovatba, illetve a *Műhely* vagy a *Múltunk* alkalmi rovatokba szánt írásokat lektoráltatni kell. Hajnal Ward Judit a döntés előkészítéséhez tanulmányt írt a lektorálás külföldi helyzetéről.¹²⁹ A változásnak köszönhetően a Figyelő 2012 óta minden szempontból tudományos folyóirat lett. A beérkezett írások lektorálását a szerkesztőkkel párhuzamosan vagy egy szerkesztőbizottsági tag, vagy külső lektor

végzi. A lektor tudja, ki írta az adott közleményt, a szerző viszont nem ismeri a lektor személyét. Maga a lektorálás egy űrlapon történik, amelyen a lektor értékeli a cikket a Figyelő profilja, a témaválasztás aktualitása, a feldolgozás módja, újszerűsége, stílusa, nyelvezete szempontjából és ezeket figyelembe véve tesz javaslatot a közlésre, az esetleges változtatásokra, netán az elutasításra. A cikkek szerkesztőségi átfutási idejének, esetleges avulásának dokumentálása miatt 2012-től a szerkesztőség feltünteti az írássok beérkezésének időpontját.

A másik kérdés az elektronikus formátumra történő átállás volt. A szerkesztőbizottság állásfoglalása szerint amíg csak lehetőség van rá, nyomtatott formában is meg kell jelentetni a Figyelőt. Ezt a véleményt egyébként megerősítette egy újabb felmérés a folyóirat fogadtatásáról. A kutatást ezúttal a Katalisten hirdette meg a szerkesztőség, párhuzamosan a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárossal*. Maga az űrlap a Könyvtári Intézet honlapján volt elérhető. Célja az olvasói vélemények megismerése volt, ugyanakkor az NKA támogatási pályázathoz benyújtandó anyaghoz is információkat remélt a testület.

A három hétig nyitott kérdőív 2012. október elejéig volt elérhető, összesen 107 válasz érkezett, ami a folyóirat előfizetőinek szűk egyharmada, így bár reprezentatívnak tekinthető, de korántsem teljes körű.¹³⁰

A kérdőív 17 kérdést tartalmazott. A válaszolók több mint egyharmada főiskolai/egyetemi hallgató volt, ami szemléletesen dokumentálta a Figyelő nélkülözhetetlen szerepét a képzésben, negyede beosztott könyvtáros/informatikus, 18%-a pedig vezető beosztású volt. A képzésben oktatóként résztvevők aránya 9%. A válaszolók 75%-a folyamatosan nyomon követi a folyóirat írásait, sőt egyéb könyvtári lapok közleményeit is figyelemmel kíséri. A kutatás egyik sarkalatos kérdése volt annak firtatása, hogyan viszonyulnak az olvasók a Figyelő nyomtatott, illetve elektronikus változatához. A válaszolók 49%-a párhuzamosan használta a nyomtatottat és a webes felületet. Nagyjából negyede (26%) csak a nyomtatottat, másik negyede (25%) viszont csak az elektronikus változatot használja. Mindössz-

sze ketten nyilatkoztak úgy, hogy fölöslegesnek tartják a papíralapú folyóiratot, és elégségesnek vélik az elektronikusát.¹³¹ A felmérés megerősítette a szerkesztőbizottság állásfoglalásának a helyességét, miszerint amíg lehet, meg kell jelentetni nyomtatott formában is a lapot.

A harmadik kérdés a folyóirat előfizetési árának meghatározása volt. A mind nehezebbé váló pénzügyi helyzet kétségtelenül a bevétel növelését indokolta volna, de a szerkesztőbizottság elvetette az elgondolást, mert félt, hogy sok előfizető nem újítja meg a lap megrendelését.

Az ötödik korszak: a körülmények szorításában – a Figyelő 2014-ben

A Figyelő megjelenését hosszú ideje elsősorban az NKA támogatás tette lehetővé, és a fő szponzor mellett a kulturális ügyek minisztériuma (aktuális nevén az Emberi Erőforrások Minisztériuma) juttatott anyagi forrást. 2014-ben az NKA folyóirat-támogatásokra fordítható keretének csökkenése miatt a könyvtári lapoknak megítélt támogatás összege jelentősen csökkent, sőt két lap – a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás és a Könyvtári Levelező/lap – egyáltalán nem kapott támogatást. A Figyelőnek megítélt összeg az igényeltnek hozzávetőleg a fele volt, ezért a lap megjelenését alaposan át kellett gondolni, és olyan megoldást kellett találni, amely a lehető legtakarékosabb előállítást teszi lehetővé. A változásokról Hegyközi Ilona adott tájékoztatást. Eszerint a lap áttér az ún. „hibrid” publikálásra, vagyis csökken a nyomtatott terjedelem, és emelkedni fog a csak elektronikusan elérhető tartalom, a továbbiakban a Külföldi folyóirat-figyelő rovat csak elektronikusan lesz elérhető, és a takarékoság jegyében megszűnnek a szerzői honoráriumok.¹³²

A szaklapokat egyaránt sújtó helyzet közös áttekintésére a könyvtári lapok szerkesztői 2014. február 19-én egyeztető megbeszélést tartottak. Létrehozták *A könyvtári lapok fóruma* elnevezésű testületet a folyamatos konzultációra. Megállapították, hogy „az olvasók többsége ragaszkodik a nyomtatott lapszámokhoz.”¹³³ Megegyeztek abban, hogy az év folyamán a jö-

vöbeni pályázatokra való felkészülés jegyében – amelyek várhatóan az online közreadást preferálják – közösen tisztázzák az online közreadás várható teendőit és költségeit (indulás, fenntartás, migráció, tárhely, színvonalas keresés). Elhatározták, hogy 2014 tavaszán közös online felmérést kezdeményeznek a szakmai folyóiratok iránti igényekről, azok használatáról, a tervezett fejlesztésekről. A közös kérdőívet az egyes lapokra vonatkozó külön kérdések egészítik ki. A „szerkesztőségek vállalták, hogy e munka támogatására, annak kiindulásaként megfogalmazzák és megosztják egymással egyedi jellemzőiket (profil, célközönség stb.) és jövőképüket.”¹³⁴ A szerkesztők kifejezték óhajukat, hogy „a szakmai folyóiratok kerüljenek be a készülő országos könyvtári stratégiába, például a könyvtárosok életpálya-modellje kapcsán az élethosszig tartó tanulás alapvető forrásaiként.”¹³⁵

A Figyelő 60. évfolyamát tehát nem éppen kedvező körülmények között kezdte meg, de megjelent, és minden jel szerint továbbra is napvilágot lát majd eleget téve indulása óta változatlan feladatának, a hazai könyvtáros társadalom sokoldalú és magas szakmai színvonalú tájékoztatásának.

Jegyzetek

47. [A könyvtárak tájékoztatási munkájáról. Szerkesztőségi közlemény] = Könyvtári Figyelő, 13. évf. 1967. 3. sz. 81–82. p.
48. CSÚRY István: A könyvtárügy szerepe és fejlődési tendenciái az új gazdasági mechanizmusban = Könyvtári Figyelő, 13. évf. 1967. 3. sz. 83–104. p.
49. Uo. 85. p.
50. Uo. 89. p.
51. WALLESHAUSEN Gyula: Az új irányítási rendszer és a könyvtárak = Könyvtári Figyelő, 13. évf. 1967. 3. sz. 108–113. p.
52. Uo. 109. p.
53. Uo. 110–111. p.
54. Az 1969. évfolyam elé = Könyvtári Figyelő, 15. évf. 1969. 1. sz. 3. p.
55. Uo. 3. p.
56. A KMK tevékenységéről, a könyvtári reformok iránti elkötelezettségéről. „Kell egy műhely!” (Lásd az 5. sz. jegyzetben idézett művet.)
57. Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya. Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére = Könyvtári Figyelő, 9. (45.) évf. 1999. 2. sz. 244–255. p.
58. A tanulmány keletkezéséről és évtizedekkel későbbi közléséről lásd FUTALA Tibor: „Public library”-csata 1968-ban, avagy előszó Sallai István Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya c. OKDT-előterjesztésének kor- és szakmatörténeti dokumentumként való publikálásához = Könyvtári Figyelő, 9. (45.) évf. 1999. 2. sz. 240–243. p.
59. A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése = Könyvtári Figyelő, 15. évf. 1969. 1. sz. 5–24. p., a folyóiratban megjelent még Az OKDT vitájából címmel az előterjesztést követő polémia anyaga, uo. 25–28. p.
60. A közművelődési könyvtári ellátás: Irányelvek a távlati tervezéshez / szerk. Sente Ferenc. Bp.: Népművelési Propaganda Iroda, 1973. Az Irányelvek megszületéséről FUTALA, az 58. sz. jegyzetben i.m.
61. PAPP István: Az új könyvtári törvény előkészítéséről = Könyvtári Figyelő, 18. évf. 1972. 1. sz. 5–22. p.
62. Lapunk e számának tartalmáról = Könyvtári Figyelő, 18. évf. 1972. 6. sz. 574. p.
63. PAPP István: A könyvtárak kategorizálásának néhány kérdése = Könyvtári Figyelő, 19. évf. 1973. 1. sz. 5–18. p., FOGARASSY Miklós: A közgyűteményi együttműködés alapelvei = Uo. 3. sz. 254–254. p., 265. p., TÖRÖK Sára: Tudományos és szakkönyvtárak együttműködése = Uo. 2. sz. 213–215. p. és 5–6. sz. 639–644. p.
64. Olvasáskutatás Magyarországon 1962–1972. Olvasásszociológiai kutatásokról közművelődési könyvtári szemmel = Könyvtári Figyelő, 19. évf. 1973. 5–6. sz. 489–502. p.
65. TÓFALVI Zoltán: Könyvtárak a Sóvidéken. Múlt és jelen = Könyvtári Figyelő, 20. évf. 1974. 6. sz. 577–582. p.
66. Az 5. számtól.
67. FARAGÓ Lászlóné: A nemzetközi könyvtári-informatikai szaksajtó képviselője a legnagyobb referáló lapokban és a hazai tanulságok. Hozzászólás Sárdy Péter cikkéhez, Könyvtári Figyelő 1974. 4. sz. = Könyvtári Figyelő, 21. évf. 1975. 2. sz. 197–198. p. Az idegen nyelvű tartalomjegyzékről az írás végén szerkesztőségi közlemény A szerkesztőség megjegyzései címmel a 198. oldalon.
68. Az informatika értelmezésének fő irányai = Könyvtári Figyelő, 21. évf. 1975. 1. sz. 65–71. p.
69. A könyvtárügy egységéről = Könyvtári Figyelő, 21. évf. 1975.

3. sz. 257–266. p.
70. Uo. 264. p.
71. PAPP István: A KMK tevékenységének néhány vonásáról 1978 = Könyvtári Figyelő, 25. évf. 1979. 3. sz. 279–292. p. A Könyvtári Figyelőről uo. 286–287. p.
72. Uo. 286. p.
73. Uo. 287. p.
74. Uo. 287. p.
75. Bevezető = Könyvtári Figyelő, 23. évf. 1977. 3–4. sz. 237. p.
76. FUTALA Tibor: A huszonötödik évfolyam elé = Könyvtári Figyelő, 25. évf. 1979. 1. sz. 5–7. p.
77. VÁLYI Gábor: Társadalomtudományi információ és dokumentáció = Könyvtári Figyelő, 23. évf. 1977. 5–6. sz. 419–429. p., KOVÁTS Zoltán: A tudományos-műszaki tájékoztatás országos rendszere. Szervezési vázlat és az alrendszerek munkamegosztása = Uo. 24. évf. 1978. 1. sz. 19–31. p., FÖLDI Tamás: A társadalomtudományi információ nemzetközi kapcsolatainak kérdéseihez = Uo. 24. évf. 1978. 2. sz. 125–137. p., ZSIDAI József: Gondolatok az Országos Szakmai Információs Rendszer tervezésének időszakában = Uo. 24. évf. 1978. 2. sz. 138–148. p., DÚZS János: Az Országos Szakmai Információs Rendszer kidolgozásának első szakaszáról = Uo. 24. évf. 1978. 3. sz. 221–227. p., ARATÓ Ferenc: A pedagógiai információs rendszer időszerű feladatai = Uo. 24. évf. 1978. 3. sz. 228–238. p., Hozzászólások Dúzs János: Az Országos Szakmai Információs Rendszer kidolgozásának első szakaszáról c. cikkéhez = Uo. 24. évf. 1978. 4. sz. 428–442. p., HÉBERGER Károly: Hozzászólás Arató Ferenc: A pedagógiai információs rendszer időszerű kérdései c. cikkéhez = Uo. 24. évf. 1978. 4. sz. 443–445. p., RÓZSA György: A társadalomtudományi információs rendszer működtetésének irányelvei. Tézisek az akadémiai kerekasztal-konferenciához 1978. március 7 = Uo. 24. évf. 1978. 6. sz. 701–705. p., FÖLDI Tamás: A közgazdasági információról. Visszapillantás és előretétekintés = Uo. 25. évf. 1979. 3. sz. 233–248. p., DÁNYI Dezső: Hozzászólás Földi Tamás közgazdasági információról szóló cikkéhez = Uo. 25. évf. 1979. 3. sz. 249–250. p., WALLESHAUSEN Gyula: Levél Földi Tamáshoz a közgazdasági információ ügyében = Uo. 25. évf. 1979. 4. sz. 358–362. p., VAJDA Erik: A közgazdasági információs együttműködésről. Előretétekintés visszapillantás nélkül. Gondolatok Földi Tamás cikkének olvasásakor = Uo. 25. évf. 1979. 4. sz. 363–371. p., DÚZS János: A Országos Szakirodalmi Információs Rendszer korszerűsítési koncepciójának tervezetéről = Uo. 25. évf. 1979. 6. sz. 539–548. p., MOHOR Jenő – SÁRDY Péter: A kulturális és művészeti információ helyzete és perspektívái Magyarországon = Uo. 25. évf. 1979. 6. sz. 549–554. p.
78. A magyar könyvtárügyi szaksajtó kérdései = Könyvtári Figyelő, 28. évf. 1982. 1. sz. 49–57. p.
79. Uo. 49. p.
80. Uo. 49. p.
81. Uo. 51. p.
82. Uo. 51. p.
83. Uo. 51. p.
84. Uo. 54. p.
85. Uo. 57. p.
86. Uo. 57. p.
87. URBÁN László: Levél az építészekhez a kerékbekötötték sorsa fölötti aggodalommal = Könyvtári Figyelő, 27. évf. 1981. 6. sz. 429–431. p.
88. KAMARÁS István: Érték és mérték = Könyvtári Figyelő, 30. évf. 1984. 1. sz. 44–51. p., az idézet 49. p.
89. MÁNDY Gábor: A szakrészlegesítés néhány kérdése : Elvek, tapasztalatok, alternatívák. Bp. : OSZK KMK, 1977. 57 p., Uő.: Szakrészleges szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban. Bp. : OSZK KMK, 1982. 31 p.
90. HORVÁTH Tibor: A szakrészlegek kérdőjelei = Könyvtári Figyelő, 28. évf. 1982. 4. sz. 384–388. p.
91. PAPP István: A szakrészleges közművelődési könyvtár modelljéről = Könyvtári Figyelő, 29. évf. 1983. 2. sz. 153–160. p., KISS Jenő: Szakkönyvtár-e a szakrészleg? = Uo. 29. évf. 1983. 2. sz. 161–166. p., TAKÁCS Miklós: Szakrészlegek címke nélkül? = Uo. 29. évf. 1983. 3. sz. 245–249. p., SZITA Ferenc: Szakrészlegek a gyakorlatban = Uo. 29. évf. 1983. 3. sz. 250–255. p., KOLOZS Ibolya: Hozzászólás a kérdőjelekhez = Uo. 29. évf. 1983. 4. sz. 395–397. p., URSZIN Sándor: A szakrészlegesítés gondoljai Miskolcon = Uo. 29. évf. 1983. 4. sz. 398–400. p., MÁNDY Gábor: Hol kezdődik a szakrészlegesítés? = Uo. 29. évf. 1983. 6. sz. 615–616. p., HORVÁTH Tibor: Még egyszer a kérdőjelekről = Uo. 29. évf. 1983. 6. sz. 617–619. p. – Bár a szerkesztőség az 1983. 6. számban lezártnak tekintette a vitát, a következő évben egy értékelő, összefoglaló írást jelentetett meg egy Magyarországon tanuló ghánai hallgató tollából (Owusu-Ansah, Edward Kojo: A szakrészlegesítéshez : A Könyvtári Figyelőben folyó vita értékelése = Uo. 30. évf. 1984. 4. sz. 384–389. p.).
92. FUTALA Tibor – HORVÁTH Tibor – PAPP István: Együttműködés vagy rendszerszervezés? = Könyvtári Figyelő, 29. évf. 1983. 5. sz. 455–470. p.
93. Uo. 457. p.
94. A megyei könyvtárak épületmodelljéről = Könyvtári Figyelő,

28. évf. 1982. 1. sz. 25–37. p.
95. Uo. 28. p.
96. A Könyvtári Figyelő című folyóirat szerkesztőségének ügyrendje = Könyvtári Figyelő, 31. évf. 1985. 1. sz. 79–81. p.
97. Uo. 79. p.
98. A szabályzatot nem közölte a Figyelő és a lap irattárában sem érhető el.
99. A megállapodást nem közölte a Figyelő, és a lap irattárában sem érhető el.
100. PAPP István: Az Országos Könyvtárügyi Tanács munkája 1983-ban = Könyvtári Figyelő, 30. évf. 1984. 3. sz. 266–272. p., az idézet a 271–272. p.
101. Kedves Olvasónk! = Könyvtári Figyelő, 33. évf. 1987. 6. sz. 570. p.
102. Kedves Olvasónk! = Könyvtári Figyelő, 34. évf. 1988. 5–6. sz. 338. p.
103. SZENTE Ferenc: Könyvtárpolitikai töprengések: A kívülről irányítás tündöklése és bukása = Könyvtári Figyelő, 35. évf. 1989. 2. sz. 121–127. p., SZENTE Ferenc: Modell vágás – modell váltás = Uo., 35. évf. 1989. 5-6. sz. 461–464. p., HEGEDŰS Péter: Közkönyvtárak szolgáltatásainak finanszírozása = Uo., 35. évf. 1989. 2. sz. 183-189. p., TAMÁS Tibor: Utat a kiutaknak! Kísérletezés – piac – vállalkozás a könyvtárban = Uo., 35. évf. 1989. 1. sz. 25–44. p., ZSIDAI József: A szakkönyvtárak érzékeny jelene és veszélyeztetett jövője = Uo., 34. évf. 1988. 5–6. sz. 351–358. p., ARATÓ Attila: Könyvtáraink a restriktív éveiben, van-e kiút a közművelődési könyvtárak számára = Uo. 34. évf. 1988. 5–6. sz. 359–366. p., FERENCZI Zsuzsanna: Mérték és arány = Uo., 35. évf. 1989. 4. sz. 387–391. p., PAPP István: A magyar könyvtárpolitika néhány aktuális kérdése : Vezérfonal a vitához = Uo., 36. évf. 1990. 1–2. sz. 17–22. p., Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekciójának feljegyzése az időszzerű könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási tennivalókról = Uo., 36. évf. 1990. 1–2. sz. 22–26. p. és TÓTH Gyula, FOGARASSY Miklós, PÁDÁR Lászlóné – KENYÉRI Kornélia, PALLÓSNÉ TOLDI Márta, TILCSIKNÉ Pásztor Ágnes, UGRIN Gáborné hozzászólása a két íráshoz = Uo., 36. évf. 1990. 1–2. sz. 26–41. p., NAGY Attila: Iskola és könyvtár a rendszerváltás küszöbén = Uo., 36. évf. 1990. 1–2. sz., 54–63. p., FEKETE Gábor: A közkönyvtár szociális-piaci modellje = Uo., 36. évf. 1990. 3–4. sz. 223–231. p.
104. SZENTE Ferenc: Lectori Salutem! = Könyvtári Figyelő, Új folyam 1. (37.) évf. 1991. 1. sz. 13–14. p.
105. Könyvtári Figyelő, Új folyam 1. (37.) évf. 1991. 2. szám írásai
106. KOVÁCS Katalin: A Könyvtári Figyelő – ahogy ötven olvasója látja = Könyvtári Figyelő, Új folyam 2. (38.) évf. 1992. 3. sz. 440–444. p., az idézet 443. p.
107. Uo. 444. p.
108. AMBRUS Zoltán – BÁTONYI Béláné – DEMETER Miklósné – SONNEVEND PÉTER: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tevékenysége és fejlesztése : Szakértői jelentés = Könyvtári Figyelő, Új folyam 3. (39.) évf. 1993. 3. sz. 389–402. p., EIDE-Jensen, Inger: Jelentés a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról = Könyvtári Figyelő, Uo. 403–409. p.
109. KISS Jenő: Észrevételek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban lefolytatott szakértői átvilágítás jelentéseihez = Könyvtári Figyelő, Uo. 410–414. p., Feladatterv a Kulturális Bizottság 1992. október 13-ai ülése határozatainak végrehajtására : A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkájáról készült szakértői jelentés megvitatása = Könyvtári Figyelő, Uo. 415. p., SONNEVEND Péter: Néhány szó a szakértői jelentéshez fűzött „Észrevételek”-hez = Könyvtári Figyelő, Uo. 416–417. p., KISS Jenő: Néhány szó a „Néhány szó”-hoz = Könyvtári Figyelő, Uo. 417. p.
110. ESZENYI Miklós: Szex a könyvtárban = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 3. (39.) évf. 4. sz. 572–576., KÖVENDI Dénes: Parttalan szex a könyvtárban? = Könyvtári Figyelő, Uo. 577–580. p., MOHOR Jenő: Szex és könyvtár, avagy hogy kerül a csizma az asztalra : Szemle = Könyvtári Figyelő, Uo. 598–604. p., CORNISH, Graham: Az UAP és a pornográf irodalom. (Ford. Kovács Katalin) = Könyvtári Figyelő, Uo. 605–606., ESZENYI Miklós: Szex a könyvtárban – szexkönyvtár: Válasz Kövendi Dénesnek = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 4. (40.) évf. 1994. 2. sz. 221–223. p.
111. POPRÁDY Géza: Az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói állásának elnyerése esetén megvalósítandó szakmai koncepció = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 4. (40.) évf. 1994. 3. sz. 351–358. p.
112. 1999-ben MONOK István: Pályázat az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói munkakörére = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 9. (45.) évf. 1999. 3. sz. 489–497. p., POPRÁDY Géza: Szakmai program az Országos Széchényi Könyvtár vezetésére = Könyvtári Figyelő, Uo. 498–508. p., SONNEVEND Péter: Szakmai program az Országos Széchényi Könyvtár vezetésére (1999–2004) = Könyvtári Figyelő, Uo. 509–523. p., 2004-ben MONOK István: Pályázat az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói állásának elnyerésére = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 14. (50.) évf. 2004. 2. sz. 291–306. p., 2009-ben MONOK István: Pályázat az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói álláshelyének betöltésére = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 19. (55.) évf. 2009. 4. sz. I-XVII. p., SAJÓ Andrea: Pályázat az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói munkakörének betöltésére = Könyvtári Figyelő, Uo. XVIII–XXXII. p.

113. ZSIDAI József: Javaslat a magyar könyvtári szervezet átalakítására és a költséggazdálkodás racionalizálására = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 6. (42.) évf. 1. sz. 30–43. p.
114. HERMAN Ákos: megjegyzések Zsidai József dolgozata ürügyén = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 6. (42.) évf. 1996. 1. sz. 44–46. p., GULÁCSINÉ PÁPAY Erika: Mihez vezet a tájékozatlanság, avagy hogyan teheti tönkre a tudatos dezinformáció egy szakmailag eredményesen működő intézmény hangulatát? = Könyvtári Figyelő, Uo. 47–49. p., BILLÉDI Ferencné: Mi az az „írtó kapa” és hogyan kell használni? = Könyvtári Figyelő, Uo. 49–51. p., SÁRKÖZY Péter: Túlbugzó tévedés = Könyvtári Figyelő, Uo. 52–53. p., FEDINECZ Sándor: Tájékoztató a MEDINFO helyzetéről és tevékenységéről = Könyvtári Figyelő, Uo. 54–55. p., ESZES Máténé: Széjjegyzet egy javaslatához = Könyvtári Figyelő, Uo. 56–57. p., HORVÁTH Tibor: Kíméletes válasz Zsidai Józsefhez = Könyvtári Figyelő, Uo. 58–61. p., OROSZ Bertalané: Együtt vagy egymás ellen? = Könyvtári Figyelő, Uo. 62–66. p., AMBRUS Zoltán: Mi zavar engem a magyar könyvtárügyben? = Könyvtári Figyelő, Uo. 67–68. p., TUBA László: Könyvtári harakiri Zsidai-módra = Könyvtári Figyelő, Uo. 69–71. p., VARGA Róbert: Könyvtártörténeti gondolatok Zsidai József tanulmányát olvasva = Könyvtári Figyelő, Uo. 72–75. p., VAJDA Erik: Egy téves gondolatkör buktatóiról és veszélyeiről : Gondolatok Zsidai József írásáról = Könyvtári Figyelő, Uo. 76–80. p., Hozzászólások és kiegészítések Zsidai József tanulmányához (Rózsa György, Zalainé Kovács Éva, Tószegi Zsuzsanna) = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 6. (42.) évf. 1996. 2. sz. 256–259. p.
115. Könyvtári Figyelő, Új folyam, 12. (48.) évf. 2002. 3. sz. 357. p.
116. HEGEDŰS Péter: Tisztelt Olvasó! = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 7. (43.) évf. 1997. 1. sz. 11. p.
117. [Felhívás] „Az év legjobb publikációja” = Könyvtári Figyelő, 7. (43.) 1997. 1. sz. 12. p.
118. Az év legjobb publikációja '97 = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 8. (44.) évf. 1998. 2. sz. 218. p.
119. Könyvtári Figyelő, Új folyam, 9. (45.) évf. 1999. 4. sz. 833. p.
120. Könyvtári Figyelő, Új folyam, 11. (47.) évf. 2001. 1. sz. 57. p.
121. Könyvtári Figyelő, Új folyam, 12. (48.) évf. 2002. 1–2. sz. 70. p.
122. HEGEDŰS Péter: Tisztelt Olvasó! = Könyvtári Figyelő, 8. (44.) évf. 1998. 1. sz. 11. p.
123. SEBESTYÉN György: Az ELTE BTK Könyvtártudományi-Informatikai Tanszékének szerepe és jelentősége a hazai és nemzetközi könyvtárügyben = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 10. (46.) évf. 2000. 1–2. sz. 17–24. p., KÓKAY György: Ahogyan az első könyvtár szakos hallgatók látták = Könyvtári Figyelő, Uo. 25–29. p., SZABÓ Sándor: Képek a közelmúltból : Gondolatok az ELTE Könyvtártudományi-Informatikai Tanszék hetvenes-nyolcvanas évekbeli történetéhez = Könyvtári Figyelő, Uo. 31–34. p., BARÁTNÉ HAJDU Ágnes: A Fülöp Géza emlékkönyv bemutatása = Könyvtári Figyelő, Uo. 35–37. p.
124. TÓTH Gyula: Tévút vagy torzó? 50 éve alapították a körzeti könyvtárakat = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 10. (46.) évf. 2000. 1–2. sz. 39–64. p., PAPP István: Bűnbeesés után : Széjjegyzetek a magyar közkönyvtárügy 50 évére = Könyvtári Figyelő, Uo. 65–75. p., KISS Jenő: Emlékek, élmények, észrevételek – az ötven éves közművelődési könyvtárügyről = Könyvtári Figyelő, Uo. 76–83. p., HAVAS Katalin: A múlt és a jövő között: a jelen : Az elmúlt tíz év könyvtáros szerepei = Könyvtári Figyelő, Uo. 84–88. p.
125. SZÁSZ Károly: Közönyvtáraink s az egy országos könyvtár = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 11. (47.) 2001. 3. 437–448. p.
126. GYALUI Farkas: A magyar könyvtárak jövőjéről = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 14. (50.) évf. 2004. 1. sz. 17–25. p.
127. SZINNYEI József: Alapítsunk hírlapkönyvtárakat! = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 17. (53.) 2006. 2. sz. 288–291. p.
128. FERENCZI Zoltán: A könyvtárak mint a nemzeti művelődés eszközei = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 17. (53.) évf. 2007. 3. sz. 489–498. p.
129. HAJNAL WARD Judit: Ki szavatul a...? Helyzetjelentés a tudományos lektorálás állásáról = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 22. (58.) évf. 2012. 4. sz. 713–726. p.
130. KOVÁCS Katalin: Vélemények a Könyvtári Figyelőről : Egy felmérés eredményei = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 23. (59.) évf. 2013. 1. sz. 85–90. p.
131. Uo. 87. p.
132. HEGYKÖZI Ilona: A 60. évfolyam elé = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 24. (60.) évf. 2014. 1. sz. 9. p.
133. A könyvtári szaklapok szerkesztőségeinek nyilatkozata = Könyvtári Figyelő, Új folyam, 24. (60.) évf. 2014. 1. sz. 10. p.
134. Uo.
135. Uo.

Beérkezett: 2014. március 17.